

Kandidatuppsats
FEKK01
Januari 2008

EKONOMIHÖGSKOLAN
Lunds universitet
Företagsekonomiska institutionen

Avskaffandet av revisionsplikten

– Hur stor är revisorns roll i att öka småföretagarnas
incitament att vara laglydiga?

Författare:

Ulrica Graflind (690829-0148)
Sofia Jansson Teodorovic (750714-0429)
Åsa Svensson (790312-4167)

Handledare:

Erling Green
Carl-Michael Unger

Sammanfattning

- Examensarbetets titel:** Avskaffandet av revisionsplikten – Hur stor är revisorns roll i att öka småföretagarnas incitament att vara laglydiga?
- Seminariedatum:** 17 januari, 2008
- Ämne/kurs:** FEKK01, Examensarbete kandidatnivå, 15 poäng
- Författare:** Ulrica Graflind, Sofia Jansson Teodorovic och Åsa Svensson
- Handledare:** Erling Green och Carl-Michael Unger
- Fem nyckelord:** Revisionspliktens avskaffande, revisorns roll, ekonomisk brottslighet, incitament och små aktiebolag.
- Syfte:** Att redogöra för ett antal av den nuvarande revisionspliktens effekter. Att diskutera lämpligheten och effektiviteten med att revisorer är ålagda uppgifter för att begränsa ekonomisk brottslighet. Att undersöka hur stor inverkan revisorn har för att öka småföretagarnas incitament att vara laglydiga.
- Metod:** Det metodologiska angreppssättet i examensarbetet har huvudsakligen varit abduktivt. Våra primärdata baserar sig på kvalitativa intervjuer genomförda med respondenter från våra utvalda intressenter. Sekundärdata är bearbetad med hjälp av en litteraturstudie.
- Teoretiska perspektiv:** Verktynen för vår analys och slutsats är en genomgång av relevanta rapporter och till viss del artiklar. De teorier vi använder är agentteori och intressentmodellen.
- Empiri:** Vårt empiriska underlag bygger på material från intressenterna bestående av intervjuer och en sammanställning av utvalda rapporter.
- Resultat och slutsats:** Intressenterna är mer överens än vad de själva vill ge sken av angående revisionens nytta, däremot är de oense om pliktens betydelse och nytta. Vår slutsats är att revision är till en viss nytta för samhället och har ett visst brottsförebyggande syfte. Det som är svårt att avgöra är *hur* pass stor nyttan är och hur mycket den ekonomiska brottsligheten skulle kunna tillta utan den.

Abstract

- Title:** The abolition of the statutory audit – How big is the auditors’ part to increase the small limited companies incentive to abide by the law?
- Seminar date:** January 17th 2008
- Course:** FEKK01, Degree Project Undergraduate level, Business Administration, Undergraduate level, 15 University Credit Points (UPC) or ECTS-cr
- Authors:** Ulrica Graflind, Sofia Jansson Teodorovic´and Åsa Svensson
- Advisors:** Erling Green and Carl-Michael Unger
- Key words:** The abolition of the statutory audit, auditors’ part, economic crime, incentive and small limited companies.
- Purpose:** To describe a number of the existing effects of the statutory audit. To discuss the adequacy and the efficiency with the auditors ordered tasks to limit economic crime. To investigate how big influence the auditor has to increase the small limited companies incentive in law-abidingness.
- Methodology:** The methodical approach in our thesis has mainly been abductive reasoning. Our primary data are based on qualitative interviews carried out with respondents chosen from our stakeholders. Secondary data are processed aided by a literature study.
- Theoretical perspectives:** The tools for our analysis and conclusion are a review of relevant reports and to some extent articles. The theories we are utilizing are the principal-agent problem and the stakeholder theory.
- Empirical foundation:** Our empirical foundation is based upon the material from our stakeholders’ interviews and a compilation of the reports we have chosen.
- Result and Conclusion:** The stakeholders are more in agreement than they would like to present about the benefit of the audit, they are however in a disagreement about the auditors’ purpose and benefit. Our conclusion is that the audit has some sort of benefit for the society and also has a crime prevention purpose. It is difficult to determine the greatness of the benefit and how much the economic crimes would increase without the audit.

Förord

Vi vill ta tillfället i akt och tacka alla de som på ett eller annat sätt har bidragit till att möjliggöra examensarbetet. Våra respondenter vill vi tacka för att de har tagit sig tid och på ett trevligt och vänligt sätt medverkat, delat med sig av sina tankar och erfarenheter vilket har varit till stor hjälp. Vi vill även rikta ett stort tack till våra handledare Erling Green och Carl-Michael Unger för deras vägledning genom vår snitsliga bana.

Lund, 2008-01-14

Ulrica Graflind, Sofia Jansson Teodorovic´ och Åsa Svensson

Innehåll

1. Inledning.....	6
1.1 Introduktion till ämnet.....	6
1.2 Problematisering och frågeställning.....	8
1.3 Syfte	9
1.4 Avgränsningar	9
1.5 Definitioner och förkortningar	10
1.5.1 Definitioner	10
1.5.2 Förkortningar.....	11
1.6 Disposition	12
2. Metod	13
2.1 Val av ämne.....	13
2.2 Personlig referensram.....	13
2.3 Metodologiska överväganden	13
2.3.1. Kvantitativ eller kvalitativ metod.....	13
2.3.2. Deduktiv eller abduktiv ansats	14
2.3.3. Normativ eller deskriptiv ansats.....	15
2.3.4. Reliabilitet och validitet	15
2.4 Urval.....	15
2.5 Tillvägagångssätt.....	16
2.6 Datainsamling.....	16
2.6.1 Primär och sekundärdata	16
2.6.2 Intervjuer	17
2.7 Källkritik	17
3. Litteraturgenomgång	18
3.1 Ekonomisk brottslighet	18
3.2 Revision.....	20
3.3 Teorier och modeller	24
3.3.1 Intressentmodellen	24
3.2 Principal-agentteorin	25
3.4 Utvalda rapporter.....	27
3.4.1 ”Rapport om den ekonomiska brottsligheten” 2007:1	27
3.4.2 ”Den samhällsekonomiska nyttan av revision”	29
3.4.3 ”Revisionsplikten i små aktiebolag”	31
3.4.4 ”Revisorernas anmälningsskyldighet” 2004:4	34
4. Empiri.....	36
4.1 Justitiedepartementet.....	36
4.2 Ekobrottsmyndigheten	36
4.3 Skatteverket.....	39
4.4 BRÅ.....	40
4.5 FAR SRS	41
4.6 Svenskt Näringsliv	42
4.7 Företagarna.....	44
4.8 Övriga intressenter	45
4.8.1 Juridiskt sakkunnig.....	45
4.8.2 Små aktiebolag	45
5. Analys.....	48
6. Avslutande diskussion.....	54

6.1 Slutsatser	54
6.2 Förslag till fortsatt forskning.....	56
Källförteckning.....	57
Bilaga 1: Intervjuguide ”små- och medelstora aktiebolag”	60
Bilaga 2: Intervjuguide Intressenter	61

1. Inledning

Inledningsvis ges en introduktion till ämnet vi valt för vårt examensarbete. Detta åtföljs av en problemdiskussion som utmynnar i arbetets frågeställningar. Avslutningsvis redogörs för arbetets syfte, avgränsningar samt definitioner, begrepp och förkortningar. En överblick av arbetets delar ges i form av en disposition.

”Ju mer man tänker, ju mer inser man att det inte finns något enkelt svar.”

Nalle Puh – A.A. Milne

1.1 Introduktion till ämnet

Idag råder det en debatt kring revisionsplikten vara eller icke vara för små aktiebolag i Sverige. Det mesta talar för att revisionsplikten för små aktiebolag kommer att avskaffas, likt de flesta andra länder inom EU, vilket stöds av EG:s fjärde och sjunde bolagsrättsliga direktiv som reglerar vilka företag som ska revideras. Möjligheten ges till medlemsstaterna att i nationell lag gör undantag för små och medelstora företag gällande revisionsplikt¹. Carl-Gustaf Burén och Kerstin Nyqvist från Svenskt Näringsliv initierade ett nytt ställningstagande angående revisionsplikten i små aktiebolag 2005, genom att begära en utredning av Justitiedepartementet². Den s.k. Revisionsutredningen är tillsatt av Regeringen 2006. I direktiven kan läsas att utredarna ska ”... föreslå de ändringar i regelverket som krävs för att ta bort revisionsplikten för de små företagen. Samtidigt som nyttan för revisionen i små aktiebolag har ifrågasatts framskyntar som motiv för detta att det kan minska kostnaderna för de små aktiebolagen”³. Det skulle således kunna uppfattas som att debatten gått från att främja samhällets intressen, där bl a bekämpning av ekobrott varit ett huvudargument, till att idag ha företagens bästa för ögonen när ett beslut av avskaffandet av revisionsplikten övervägs. En fråga som det föranleder är om ett avskaffande av revisionsplikten kommer att leda till en ökad ekonomisk brottslighet, i och med den kontrollfunktion som revisorerna fyller försvinner?

”En av de viktigaste uppgifter som ingår i den traditionella revisorsrollen är att, förenklat uttryckt, bestyrka för omvärlden att företagets redovisning är korrekt. (...) denna granskning är antagligen det effektivaste av de medel revisorn kan tillhandahålla mot ekonomisk brottslighet. En korrekt redovisning och en god intern kontroll är den sämsta tänkbara miljön för ekonomisk brottslighet.” (FAR, 1980)⁴

Pernilla Ström skriver raljerande i en debattartikel i Dagens Nyheter den 4 oktober 2005
”Revisorn i Sverige har således i uppdrag inte bara att se till att det har blivit rätt i böckerna.

¹ ECON rapport nr 2007-92, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*, s.6

² Burén, C-G. och Nyqvist, K. (2005) *Begäran om översyn av revisionsplikten*, Svenskt Näringsliv

³ Direktiv, 2006:96

⁴ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningskyldighet*, s.6

Han eller hon ska också - med eller mot sin vilja - tjäna som Skatteverkets och Ekobrottsmyndighetens förlängda arm". Hon är kritisk till den onödiga administrativa bördan som hon menar vilar på de små aktiebolagen däribland den lagstadgade revisionsplikten. Hon tar ställning för de små bolagen och anser att alla dessa "vardagshjältar" som hon kallar företagen för borde få ägna sig åt sin kärnverksamhet, att tjäna pengar, istället för att betala dyra revisioner.

Nyttan av revisionsplikten kan ses ur perspektivet att: *"övägande delen av de svenska företagen, små som stora, drivs av seriösa och hårt arbetande företagare som upplever revisionen som en värdefull kontrollfunktion. Revisionsberättelsen är en kvalitetsstämpel som ger tillförlitlighet hos banker, leverantörer, kunder och skapar trygghet för såväl ägare som anställda"*⁵.

Företagarnas uppfattning är att revision inte är en effektiv åtgärd för att stoppa den medvetna ekonomiska brottsligheten. De efterlyser en effektivare användning av resurserna så att det görs rätt från början och inte genom revisionen som en kontrollåtgärd i efterhand. *"Det företagare uppskattar hos sin revisor är ofta sakkunskapen i ekonomiska frågor"*⁶.

Av Ekobrottsmyndighetens årsredovisning för 2006 framgår att antalet anmälda bokföringsbrott ökar. Flest anmälningar görs av skattemyndigheten och konkursförvaltare. EBM och FAR SRS, revisorernas branschorganisation, har ett samarbete när det gäller revisorernas anmälningsskyldighet vid misstankar om brott. Något anmärkningsvärt i debatten om revisorernas och revisionsplikten betydelse i syfte att bekämpa ekobrott är att även om de i större utsträckning gör anmälningar så står de bara för 4 % av anmälningarna. Den största delen av de totala anmälningarna om brottsmisstankar som sker utgör bokföringsbrott den största delen tätt följt av skattebrott⁷. Ekonomisk brottslighet sätter företagandet på spel och försämrar förutsättningarna med försämrad transparens i näringslivet som konsekvens⁸. Frågan är dock om ett avskaffande av revisionsplikten leder till att småföretagarnas incitament att vara laglydiga sjunker eller om det kommer att ge en minimal total effekt på den ekonomiska brottsligheten, där andra instrument för att både stävja och förebygga är nödvändiga att vidta.

Syftet med införandet av revisionsplikten för samtliga aktiebolag år 1983 var att bekämpa den ekonomiska brottsligheten⁹. I dagsläget föreligger revisionsplikt för alla aktiebolag i Sverige oavsett dess storlek. Andra motiv som vidhölls var nyttan för kreditorer samt intressenternas tillgång till standardiserad information. Det har även varit en del tillfällen under 1990-talet där diskussion förts om revisionsplikten skall avskaffas eller inte men även då ansågs det att motiven till att ha en revisor "gör sig gällande även i fråga om mindre aktiebolag". Allmänintresset av en ändamålsenlig granskning av att företagens affärer sköts korrekt och lagligt, var huvudargumentet som framfördes. Den kostnadsbesparing företagen skulle kunna göra var inte tillräckliga argument för att avskaffa revisionsplikten för de små aktiebolagen¹⁰.

⁵ Balans nr 1 2007, *Revision utan plikt? – Javisst!*

⁶ Intervju med Karin Berggren, Företagarna, 2008-01-08

⁷ EBM årsredovisning 2006

⁸ EBM rapport 2007:1, *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*, s.9

⁹ Balans nr 4 2005, *Revisionsplikt var svaret på ekonomisk brottslighet*

¹⁰ ECON rapport nr 2007-92, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*, s.6

1.2 Problematisering och frågeställning

Att revisorer och revision har en viktig roll att fylla för företagen som är till nytta för många intressenter är det få som ifrågasätter, men hur stor roll spelar revisorerna i att öka incitamentet hos småföretagarna att vara laglydiga? Revisorns huvudsakliga uppgift är inte att bekämpa ekonomisk brottslighet utan att granska om räkenskaperna är korrekt upprättade. Ur ett helhetsperspektiv står revisorerna endast för 4 % av anmälningarna gällande misstanke om ekonomiska brott vilket ger oss en anledning till att ifrågasätta om de ur ett brottsbekämpande perspektiv har blivit överskattade? Ligger allmänhetens och de berörda intressenternas förväntningar på revisionen och dess betydelse i paritet med verkligheten? BRÅ åskådliggör ett allmängiltigt synsätt som säger att revisorerna skulle utgöra rättssamhällets ”förlängda hand” eftersom de ”*genom sitt dagliga arbete medverkar till att bokföringsnivån hålls på en hög nivå, till nytta för en lång rad intressenter*”. Revisorns roll är något förenklat att granska finansiella rapporter samt att se till att lagstiftningarna följs.

Idag är det redan ett problem med ekonomisk brottslighet vilken utgör ett allvarigt samhällsproblem. Att brottslighet skapar orättvisor och försämrar förutsättningarna för företagandet när oseriösa företag snedvrider konkurrensen är nog alla parter överens om. Frågan är snarare hur den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas och om den kommer att öka ytterligare i och med ett avskaffande av revisionsplikten. Minskar incitamentet för små aktiebolag vid ett avskaffande av revisionsplikten att vara laglydiga i och med att den kontrollfunktion som många anser att revisionsplikten innebär försvinner? Ytterligare en fundering är om det kommer att märkas någon skillnad med tanke på att det procentuellt sett är få ekobrott som anmäls via revisorerna. Bidrar de i någon betydande omfattning idag till att upptäcka de som begår ekonomisk brottslighet? Viktigt är dock att särskilja mellan den medvetna och den omedvetna ekonomiska brottsligheten. Sannolikheten att revisorerna bidrar till att minska den omedvetna ekonomiska brottsligheten som beror på okunskap eller slarv i bokföringen är troligen större än att de upptäcker fall där brottsligheten är medveten.

Det kan vara ett problem om ett avskaffande av revisionsplikten leder till en ökad ekonomisk brottslighet i och med att kontrollfunktionen som revisionen innebär samt att upptäcktsrisken minskar. De problem vi anser främst vara relaterade till ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten är att upptäcktsrisken kan upplevas mindre i förhållande till idag när revisionsplikten finns kvar. Detta återspeglar den allmängiltiga övertron på revisorernas kontrollfunktion många intressenter i debatten påpekar. Om revisionsplikten idag fyller en viktig funktion i kampen mot ekonomisk brottslighet är det främsta problemet troligtvis inte ett avskaffande i sig. Utan om själva kontrollfunktionen som revisionen innebär inte ersätts med något substitut som kan fylla det uppkomna gapet är ett troligare problem. Ytterligare problem som kan vara knutna till revisionsplikten är om den upplevda möjligheten och incitament ökar med ett avskaffande? Om det kan antas att incitamentet att begå ekobrott skulle öka vid ett avskaffande av revisionsplikten vilka faktorer ligger då till grund för det? Kan en tolkning vara att det finns en mängd potentiella ekobrottslingar bland företagen som enbart väntar på att ett avskaffande av revisionsplikten skall ske så att det blir fritt fram att begå brott, vilket inte är ett särskilt troligt scenario. Det finns dock alltid de som använder sitt eller sina företag för att begå brott, deras incitament torde inte öka.

Ett avskaffande av revisionsplikten kan särskilt bli ett problem för samhället i stort om det visar sig att det leder till ökad ekonomisk brottslighet. I EBMs rapport 2007:1 tar de upp olika samhällsområden som kan lida skada, bl a är ekonomisk brottslighet ett hot mot sysselsättningen, det försämrar förutsättningarna för företagandet och försämrar

produktiviteten. Dessutom leder det till skattebortfall vilket är ytterst allvarligt för välfärden. Vi anser att ett av problemen utredningen ställs inför beror på att området är oerhört komplext med många intressenter som värnar sin ståndpunkt och sitt eget bästa framför ett samförstånd som främjar helheten. Därav kommer vi att fokusera på att lyfta fram de olika intressenternas ståndpunkter och syn om revisorns roll, incitament och ekonomisk brottslighet. Ovanstående problemdiskussion i ett troligt avskaffande av revisionsplikten har lett oss fram till följande frågor:

- Sjunger småföretagarnas incitament att vara laglydiga?
- *Hur* stor roll spelar revisorn i kampen mot den ekonomiska brottsligheten?
- *Vilken* roll spelar egentligen revisorn för att stävja den ekonomiska brottsligheten?
- Hur stor *brottsförebyggande effekt* har revisorerna/revisionen?

1.3 Syfte

Syftet med vårt examensarbete är:

- Att redogöra för ett antal av den nuvarande revisionspliktens effekter.
- Att diskutera lämpligheten och effektiviteten med att revisorer är ålagda uppgifter för att begränsa ekonomisk brottslighet.
- Att undersöka hur stor inverkan revisorn har för att öka småföretagarnas incitament att vara laglydiga.

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa oss till vilken roll revisorn spelar för bekämpandet av ekonomisk brottslighet i Sverige. Vi anser att begränsningen till de nationella förhållandena ger en mer fokuserad och djupare analys. De intressenter vi har valt att avgränsa oss till är FAR SRS, EBM, Skatteverket, BRÅ, Svenskt Näringsliv, Företagarna, fyra företag som går under SME definitionen samt en juridiskt sakkunnig för att få ett juridiskt perspektiv på vår problemställning. Vi kontaktade Justitiedepartementet med motivet att det är de som leder utredningen om ett eventuellt avskaffande. När vi gjorde vårt urval av intressenter var vi fullt medvetna om att det finns fler intressenter än de som vi valde, som på ett eller annat sätt påverkas av revisionsplikten och dess koppling till incitament och laglydighet.

Oaktat att en del av våra intressenter inte kan uttala sig särdeles utförligt innan utredningen är färdig har vi valt att inte utesluta dem från vårt examensarbete. Anledningen till att vi har valt att behålla dem är för att vi anser att det ökar förusättningarna till en mer heltäckande bild. Vi bygger våra antaganden på den information de har möjlighet att delge oss innan de har lämnat in sina respektive delbetänkanden till utredningen. Vi kommer inte att ge några alternativ till revisionsplikten då vi anser att det ligger i utredningens uppdrag, speuklationer om vilka alternativa kontrollåtgärder som torde ersätta revisionsplikten lämnar vi åt experterna i utredningen.

1.5 Definitioner och förkortningar

1.5.1 Definitioner

Ekonomisk brottslighet	Ekonomisk brottslighet är brott som sker inom ramen för en i övrigt lagligt bedriven näringsverksamhet, till skillnad mot organiserad brottslighet där själva affärsidén och verksamheten är brottslig ¹¹ .
God revisionssted	Revision ska enligt aktiebolagslagen utföras enligt god revisionssted. Revision bygger på förtroende. Kompetens, oberoende och tystnadsplikt är grundkraven för att omvärlden ska kunna ha förtroende för revisorn ¹² .
God revisorssted	God revisorssted är uttrycket för det arbete en revisor ska utföra vid en revision. Genom revisionsstandarderna RS ger FAR SRS god revisionssted ett praktiskt innehåll för revisorns vardagsarbete ¹³ .
Incitament	Ett incitament är en anledning för någon att utföra en viss handling. Lön i form av pengar är exempelvis ett incitament för att arbeta ¹⁴ .
Medveten ekonomisk brottslighet	Ekonomisk brottslighet enligt definitionen ovan som sker avsiktligt.
Omedveten ekonomisk brottslighet	Slarv eller bristande kunskaper inom bokföring/redovisning ¹⁵ .
Personlig referensram	”summan av den kunskap, erfarenhet, teori och modeller man använder i sitt arbete att precisera innehållet i undersökningsuppgiften” ¹⁶ .
Små- och medelstora aktiebolag	sysselsätter färre än 250 personer och vars årsomsättning inte överstiger 50 miljoner euro eller vars balansomslutning inte överstiger 43 miljoner euro per år ¹⁷ .

¹¹ www.bra.se/.../dynamaster/file_archive/050120/c8f1bd372fac920e3f0d1f29ad0f897e/99090816597.pdf 2007-12-29

¹² www.farsrs.se/portal/page?_pageid=33,38330&_dad=portal&_schema=PORTAL 2008-01-08

¹³ www.farsrs.se/portal/page?_pageid=33,38328&_dad=portal&_schema=PORTAL 2008-01-08

¹⁴ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Incitament> 2008-01-07

¹⁵ Vår definition

¹⁶ Lekvall, P. & Wahlbin, C. (1993) *Information för marknadsföringsbeslut*, IHM Förlag, Göteborg, s.131

¹⁷ www.nutek.se/sb/d/140/a/212

1.5.2 Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
EBM	Ekobrottsmyndigheten
EES	Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet
EG	Europeiska Gemenskapen
EU	Europeiska Unionen
FAR SRS	Branschorganisationen för revisorer och rådgivare
Prop.	Proposition
RiR	Riksrevisionen
SME	Mikroföretag samt små och medelstora företag
VD	Verkställande Direktör
ÅRL	Årsredovisningslagen

1.6 Disposition

Kapitel 1. Inledning

Inledningsvis ges en introduktion till ämnet vi valt för vårt examensarbete. Detta åtföljs av en problemdiskussion som utmynnar i arbetets frågeställningar. Avslutningsvis redogörs för arbetets syfte, avgränsningar samt definitioner, begrepp och förkortningar. En överblick av arbetets delar ges i form av en disposition.

Kapitel 2. Metod

I detta kapitel presenteras val av metod för genomförande av examensarbetet. En beskrivning av hur arbetsgången och insamlandet av data skett ges. Avslutningsvis diskuteras källkritik och uppsatsens trovärdighet utifrån ett flertal begrepp.

Kapitel 3. Litteratur- genomgång

I detta kapitel presenteras den litteraturgenomgång som utgör grunden för analysen av empirin i uppsatsen. Vi inleder med att presentera information som vi har valt ut såsom lämplig för vår problemformulering och därefter kommer vi att redogöra för de teorier och modeller som vi har använt oss av i vårt examensarbete. Avslutningsvis redovisas de rapporter som utgör grunden för undersökningen.

Kapitel 4. Empiri

I detta kapitel framställs det empiriska material som samlats in. Empirin består av de svar som erhållits vid de kontakter som varit med respondenterna samt den för ämnet relevanta fakta från de intressenter som ingår i vår intressentmodell.

Kapitel 5. Analys

I detta kapitel presenteras och analyseras det resultat vi genom vårt empiriska material kommit fram till. Med hjälp av litteraturkapitlet analyseras de svar vi fått från våra respondenter samt varför de har den inställning till vår frågeställning som de har. Vi hoppas att denna presentation hjälpt till att öka läsarens förståelse för ämnets komplexitet.

Kapitel 6. Slutsats

I detta kapitel besvaras examensarbetets frågor samt författarnas egna tankar och reflektioner presenteras. Avslutningsvis läggs förslag till vidare forskning fram.

2. Metod

I detta kapitel presenteras val av metod för genomförande av examensarbetet. En beskrivning av hur arbetsgången och insamlandet av data skett ges. Avslutningsvis diskuteras källkritik och uppsatsens trovärdighet utifrån ett flertal begrepp.

Det bästa är att veta vad man letar efter innan man början leta efter det.

Nalle Puh – A.A. Milne

2.1 Val av ämne

Valet av ämne har styrts av vår valda inriktning mot redovisning i våra studier på ekonomiprogrammet vid Lunds Universitet. Vår subjektivitet i och med att vår inriktning är redovisning innebär att vår strävan är att vara så objektiva och kritiska som möjligt under framställningen, detta för att få en så rättvisande bild som möjligt. Det som väckte intresset hos oss angående ämnet var att debatten om avskaffandet av revisionsplikten, relaterat till dess betydelse för vår valda ansats, varierade så kraftigt mellan de olika intressenterna trots att alla har tillgång till samma information. Avsikten med vår undersökning är att ta reda på hur stor roll revisorerna spelar i att hämma incitamentet hos småföretagarna till att begå ekonomisk brottslighet samt om avvecklingen minskar incitament till att vara laglydiga.

2.2 Personlig referensram

Vår initiala föreställningsram baserades dels på förvärvad kunskap från utbildningen, kunskap från praktiskt arbete och dels genom att olika yrkeserfarenheter har präglat oss olika tillsammans med skiftande livserfarenheter. Eftersom våra utgångspunkter och värderingar skiljer sig åt kommer det att utöva inflytande på de val och avgränsningar vi gör under arbetsprocessen.

2.3 Metodologiska överväganden

2.3.1. Kvantitativ eller kvalitativ metod

Inom den samhällsvetenskapliga forskningen finns det två olika metoder, den kvalitativa och den kvantitativa¹⁸. Vi har använt oss av den kvalitativa metoden i vår undersökning då den inte är standardiserad som den kvantitativa metoden, utan ger utrymme för ändringar under uppsatsens gång. Den kvalitativa metoden lägger tonvikten på att utveckla en djupare insikt, skapa förståelse istället för att förklara¹⁹. Den kvalitativa ansatsen kan ge en mer omfattande redogörelse samt skapa ett sammanfattande intryck av vår undersökning. Den tillåter oss även att under examensarbetets gång kunna gå tillbaka och ändra problemställningen om det skulle behövas vilket innebär att den är öppen för ny information.

¹⁸ Andersen, I. (1998) *Den uppenbara verkligheten*, Studentlitteratur, Lund, s.31

¹⁹ *ibid.*

Vid intervjuerna använde vi oss av den kvalitativa metoden, då den lägger vikten vid ord och inte kvantifiering under insamling av samt analys av data. Till stor del kommer vi att använda oss av intervjuer, vilket gör att denna metod passar bättre då den lägger tonvikten på hur individerna uppfattar och tolkar sin sociala verklighet samt rymmer en bild av den sociala verkligheten som en ständigt föränderlig egenskap som hör till individernas skapande och konstruerande förmåga²⁰.

Ett alternativ till våra intervjuer kunde ha varit enkätstudier riktade till ett stort antal små aktiebolag, dvs. en kvantitativ ansats. Orsaken till vårt val är bl a att det är en känslig fråga med risk för att respondenterna hade känt sig påhoppade och att subjektiviteten hade fått styra svaren i ännu högre grad än med våra nuvarande relativt sett pålästa och insatta respondenter. Oftast är kvantitativa undersökningar deduktiva, att frågorna och svaren är givna, blir vårt examensarbete begränsad²¹.

2.3.2. Deduktiv eller abduktiv ansats

Vi resonerade om vi skall använda oss av en induktiv eller deduktiv ansats och kom fram till den abduktiva. Argumenten för abduktion är att den innefattar även förståelse, den är inte bara en blandning av induktion och deduktion. Argumenten i den deduktiva ansatsen utgör länkar till en kedja vilken leder till en slutsats²². Fördelen med den deduktiva metoden är att den utgår ifrån teorin och därefter rationalisera sig fram till svaren på frågorna samt kan pröva, bekräfta eller avvisa teorin på viss data²³.

Valet föll på den abduktiva ansatsen då det möjliggör användandet av den metod vi anser passar bäst för varje delmoment samt att den hjälper oss att minska risken att fastna inom en viss sorts tänkande. Vi kan växla mellan induktiv och deduktiv metod, beroende på vilket som främst passar vår undersökning. Den abduktiva ansatsen utgår från en förutfattad mening om vad som är resultatet, därefter anges skälet till varför resultatet blev så och till sist görs det empiriska undersökningar för att se om det stämmer²⁴.

25

²⁰ Bryman, A. och Bell, E. (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber, Malmö, s.40

²¹ Jacobsen, D.I. (2002) *Vad, hur och varför?*, Studentlitteratur, Lund

²² www.ies.ltu.se/org/Rapporter/AR9824.pdf, s.6, 2007-11-26

²³ Rienecker, L. och Jorgensen, P.S. (2004) *Att skriva en bra uppsats*, Liber, Malmö, s.160

²⁴ www.ies.ltu.se/org/Rapporter/AR9824.pdf, s.7, 2007-11-26

²⁵ *ibid.*

2.3.3. Normativ eller deskriptiv ansats

I valet mellan att arbeta med en normativ eller en deskriptiv ansats, har vi i första hand valt att inrikta oss på att arbeta deskriptivt. Skillnaden dem emellan är att vid den normativa ansatsen ligger syftets huvudpunkt i att finna en lösning, medan den deskriptivas huvudpunkt är att få en djupare kunskap. Den deskriptiva ansatsens syfte är att förklara, beskriva och skapa en förståelse om ämnet. Den normativa ansatsen avser att påverka verkligheten vilket inte är syftet med vårt examensarbete²⁶.

Vårt mål är att undersöka och få klarhet om revisionspliktens avskaffande kommer leda till minskat incitament att vara laglydiga för småföretagarna och inte hitta en lösning. Frågorna i den deskriptiva ansatsen karaktäriseras av formen ”vad är” och ”varför är det som det är”, samtidigt som den normativa ansatsens frågor karaktäriseras av ”hur bör det vara” dvs. att förbättra vilket inte är vår avsikt²⁷.

2.3.4. Reliabilitet och validitet

Reliabilitet är måttet på metodens tillförlitlighet i det vi undersöker, att den skall ge samma utfall vid olika tillfällena, dock under samma förutsättningar²⁸. Hur mycket kommer vi att kunna lita på vår undersökning? Vi är uppmärksamma på att vi måste vara noggranna med reliabiliteten, dvs. tillförlitligheten. De flesta av våra respondenter representerar olika myndigheter och branscher som värnar om sina respektive ståndpunkter, vi är medvetna om att reliabiliteten på svaren kan vara nyanserade pga. det. Således har vi varit extra noggranna med hur vi har utformat frågorna samt att rätt person med den kunskap det krävs för att besvara frågorna. Då uppsatsen kommer att vara delvis baserad på kvalitativa e-postkorrespondenser i intervjuform samt telefonintervjuer kan det vara svårt att avgöra om reliabiliteten är hög.

Validiteten är viktig, har vi verkligen undersökt det vi hade för avsikt att undersöka och ingenting annat? Validiteten uppnås om våra intervjuer fyller sin funktion med att mäta det som avses. Vår strävan är att intervjuerna och frågorna kommer att innehålla hög relevans och giltighet²⁹. För att få valida svar har vi försökt att ställa så explicita frågor som möjligt i och med den komplexitet vår ansats har.

2.4 Urval

Debatten om avskaffandet av revisionsplikten är i allra högsta grad fortfarande aktuell och mycket har skrivits inom ämnet. För att differentiera vårt examensarbete från tidigare undersökningar valde vi att titta på vilken samt hur stor roll revisorn/revisionen har i bekämpandet av ekonomisk brottslighet och huruvida småföretagarnas incitament att vara laglydiga minskar om revisionsplikten avskaffas. Eftersom Justitiedepartementet begärde utredningen om avskaffandet av revisionsplikten var de en naturlig intressent som vi ville ha med i undersökningen. Andra intressenter vi ansåg berörde vår ansats i högsta grad var: FAR

²⁶ Artsberg, K. (2005) *Redovisningsteori – policy och – praxis*, Liber Ekonomi, Malmö, s.17

²⁷ ibid. s.20

²⁸ Bell, J. (1995) *Introduktion till forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund, s.62

²⁹ Rienecker, L. och Jorgensen, P.S. (2004) *Att skriva en bra uppsats*, Liber, Malmö, s.85

SRS, EBM, Skatteverket, BRÅ, Svenskt Näringsliv och Företagarna. Vi har även haft kontakt med fyra små aktiebolag samt en sakkunnig inom juridik. Våra handledare rekommenderade oss att ta kontakt med Juridiska institutionen vid Lunds Universitet, för att få en juridisk aspekt på frågan. Vi valde att gå till branschorganisationer såsom FAR SRS då vi anser att de representerar revisorkårens synpunkter. Vi har valt att inrikta oss på branschorganisationerna delvis för att vi ansåg att de torde ha underlag för att kunna svara för deras respektive branschs ståndpunkter och dels på grund av begränsade resurser.

De rapporter vi valde behandlar den ekonomiska brottsligheten samt avskaffandet av revisionsplikten. EBMs rapport ”*Rapport om den ekonomiska brottsligheten*” 2007:1 belyser just den ekonomiska brottsligheten som finns idag och BRÅs rapport ”*Revisorernas anmälningsskyldighet*” rapport 2004:4 tar upp revisorernas anmälningsskyldighet. ECONs rapport ”*Den samhällsekonomiska nyttan av revision*” på uppdrag av FAR SRS, behandlar ämnet i rubriken dvs. vem som i slutändan får stå för kostnaden om revisionsplikten avskaffas, men det omnämns även en del om ekonomisk brottslighet således anser vi att den är relevant. Thorells och Norbergs rapport ”*Revisionsplikten i små aktiebolag*” för Svenskt Näringsliv ligger dels till grund för avskaffandet av revisionsplikten för små aktiebolag.

2.5 Tillvägagångssätt

I examensarbetet har vårt tillvägagångssätt varit insamling av material rörande studier inom ämnet, förfrågningar och intervjuer via e-post samt telefon med respondenter för de olika intressentgrupperna.

2.6 Datainsamling

Inledningsvis sökte vi information i olika informations- och biblioteksdatabaser som är tillgängliga via Lunds universitet.

2.6.1 Primär och sekundärdata

De primärdata som vi samlat in bygger främst på våra kvalitativa intervjuer. Då ämnet i sig är mångfacetterat och berör många intressenter krävs det stor kunskap, därför har vi gjort ett selektivt urval av respondenter. Istället för ett massutskick via e-post till företag och revisorer kontaktade vi branschorganisationerna, dvs. den primära källan till den information vi söker.

Sekundärdata har vi letat efter i litteratur, dokument, artiklar, andra uppsatser etc. Böcker och annan kurslitteratur finns troligtvis inte i någon större omfattning eftersom frågan om ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten är så pass ny³⁰. De olika branschorganisationerna har rapporter inom de ämnesområden vårt examensarbete berör, vi har använt oss av dem som sekundärdata. Syftet med sekundärdata är att få en djupare förståelse samt ytterligare kunskap inom ämnet.

³⁰ Andersen, I.B. (1998) *Den uppenbara verkligheten*, Studentlitteratur, Lund, s.152

2.6.2 Intervjuer

Våra intervjuer utfördes via telefon samt e-post. Vår undersökning är kvalitativ och vi ansåg att semi-strukturerade intervjuer, dvs. att vi hade specifika frågor vi ville få besvarade samt att respondenterna skulle få möjligheten att framföra svaren på sitt eget vis, passade oss bäst³¹. Vi ville även ha möjligheten att återkomma med ytterligare frågor vid behov, vilket den här intervjuformen tillåter.

2.7 Källkritik

Utgångspunkten i vår undersökning baserar sig dels på rapporterna och dels på den empiri vi har samlat på oss under arbetets gång och vi är fullt medvetna om att de har vinklat dem för att passa deras respektive ståndpunkt och syfte. Det innebär att vi bör och skall granska de data vi får av respondenterna med kritiska ögon. Vår ambition är att vara neutrala under arbetets gång och spara på den subjektivitet som vi har eftersom vi är ekonomstudenter med inriktning mot redovisning och revision till slutsatsen. Vi skall ställa oss frågorna om vi har valt rätt respondenter samt om vi har fått tillförlitlig information³². Respondenternas subjektivitet kommer troligtvis att speglas i data vi får i form av empiri från respektive intressent angående deras ställningstagande till revisorns roll som brottsbekämpare. Oavsett om det är för att upptäcka ekobrott eller öka incitamenten för småföretagarna för att vara laglydiga. Ytterligare ett scenario kan vara att respondenterna har vinklat sina svar eller rent av undvikit att svara på frågor då vår ansats kan uppfattas som ett känsligt ämne. Samtidigt har några av dem valt att inte ge sina personliga åsikter då de svarar för hela sin bransch och inte individuellt.

³¹ Bryman, A. och Bell, E. (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber, Malmö, s.362f

³² Jacobsen, D.I. (2002) *Vad, hur och varaför?*, Studentlitteratur, Lund, s.259

3. Litteraturgenomgång

I detta kapitel presenteras den litteraturgenomgång som utgör grunden för analysen av empirin i examensarbetet. Vi inleder med att presentera den information som vi har valt ut såsom lämplig för vår problemformulering och därefter kommer vi att redogöra för de teorier och modeller som vi har använt oss av i vårt examensarbete. Avslutningsvis redovisas de rapporter som utgör grunden för undersökningen.

När du tittar på dina båda tassor, behöver du bara bestämma dig för vilken som är den högra, sedan kan du vara säker på att den andra är den vänstra.

Nalle Puh – A.A. Milne

3. 1 Ekonomisk brottslighet

Enligt Ekobrottsmyndigheten är ekonomisk brottslighet brott som äger rum inom en näringsverksamhet eller brott som begås utanför näringsverksamheten vilka då är riktade mot väsentliga ekonomiska system som t ex skatte- eller socialförsäkringssystemen³³. Det bakomliggande syftet med ekonomisk brottslighet är att minska på kostnaderna eller att öka på inkomsten³⁴.

BRÅ skriver:

”I Sverige, liksom på många andra håll, brukar vi med ekonomisk brottslighet mena brott som sker inom ramen för ett företag. Verksamheten i företaget är laglig, men man bryter mot de regler som gäller för verksamheten för att tjäna pengar eller minska utgifterna, t ex genom skattebrott, bedrägerier mot leverantörer och konsumenter, arbetsmiljöbrott och miljöbrott”³⁵.

I Europarådets rekommendation av ekonomisk brottslighet (81:12) anges följande brott:

1. Kartellbrottslighet
2. Bedrägliga affärsmetoder och utnyttjande av ekonomisk ställning utfört av multinationella företag
3. Tillgodogörande eller missbruk av statliga eller av internationella organisationer utgivna bidrag
4. Databrottslighet
5. Bluffbolag

³³ www.ekobrottsmyndigheten.se/templates/DictionaryList____150.aspx 2007-12-26

³⁴ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.6

³⁵ BRÅ publikation, *Bokslut - BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*, s.5

6. Bokföringsbrott
7. Aktiebolagsrättslig brottslighet
8. Arbetsmiljöbrott
9. Brott mot borgenärer
10. Konsumentbedrägerier
11. Konkurrensrättsliga brott
12. Skattebrott begångna av företag
13. Smuggling
14. Överträdelse av valutabestämmelser
15. Brott inom värdepappers- och finansmarknaderna
16. Miljöbrottslighet

Punkterna 3,4,9,12-16 utgör endast ekonomisk brottslighet om de har orsakat eller riskerar att orsaka en betydande förlust samt om de vid utförandet har förutsatt särskild affärsmässig kunskap av förövaren samt om de har begåtts av affärsmän vid utförande av sitt yrke eller sin funktion³⁶.

Enligt BRÅ kan ekonomisk brottslighet vara ett betydligt vidare begrepp än vad många tror.

”Exempel på ekobrott kan vara att skattepengar används till mutor, fusk med bilreparationer, skatteundandragande, falska fakturor, mindre resurser till vården, pensionspengar spekuleras bort, dålig säkerhet på arbetet, vatten och fett i korven, förorenad luft mm”³⁷.

Statistik

År 2006 anmäldes 2 400 brott mot skattebrottslagen (inklusive grovt skattebrott) därutöver 2 740 bokföringsbrott och 1 450 försäkringsbrott. De vanligaste typerna av ekonomisk brottslighet – skattebrott och borgenärsbrott är på en uppåtgående trend sen 2001. Hur utvecklingen av de anmälda brotten ser ut styrs till stor del av hur aktiva myndigheterna, t ex Skatteverket, är i sin kontrollverksamhet. Eftersom det nästan alltid finns en misstänkt när anmälan görs är upplklaringsprocenten för ekonomisk brottslighet relativt hög³⁸.

Enligt BRÅ:

”förutsätter många ekobrott kontroll för att upptäckas, eftersom brotten inte riktar sig mot individuella offer, som kan göra polisanmälan. För att upptäcka exempelvis skattebrott och bokföringsbrott måste deklarerationer och bokföring kontrolleras. Eftersom kriminalstatistiken på ekobrottsområdet egentligen bara visar vilka resurser samhället lägger ner på att upptäcka ekobrott, exempelvis genom skatterevisioner och konkursutredningar, speglar statistiken inte den faktiska brottsutvecklingen”³⁹.

De skriver även:

”ekobrotten innebär stora kostnader för samhället, där enbart skatteundandragandet uppskattas till 100 miljarder per år. Genom en

³⁶ www.regeringen.se/sb/d/8221/a/75878 2007-12-29

³⁷ BRÅ publikation, *Bokslut - BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*, s.7

³⁸ www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=18&module_instance=2 2007-12-29

³⁹ BRÅ publikation, *Bokslut - BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*, s.11

*kombination av förebyggande åtgärder som inkluderar lagstiftning, information och kontroll samt brottsbekämpning kan man minska skadorna med stora belopp*⁴⁰.

De fortsätter med att:

*”Ekobrott är svåra att upptäcka och det kommer aldrig att finnas resurser att upptäcka och lagföra mer än en bråkdel av dem. Därför är det viktigt med förebyggande metoder som gör att företagen i ökande grad följer reglerna*⁴¹.

Ekonomisk brottslighet försämrar förutsättningarna för företagande på många plan. Otryggheten och riskerna i näringslivet ökar och dess transparens minskar. Både kreditgivare, kunder, leverantörer och investerare har behov av att se igenom marknaden⁴².

3.2 Revision

Enligt FAR SRS, organisationen för revisions- och redovisningsbranschen, innebär revision en oberoende granskning av ett företags årsredovisning, bokföring och förvaltning. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god revisionssed kräver och leda till slutsatser som rapporteras i form av uttalanden. Granskningen i ett aktiebolag av förvaltningen inbegriper att granska väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att ha möjlighet att avgöra om VDN eller någon styrelseledamot är ersättningskyldig mot bolaget. Förvaltningsgranskningen innefattar också att granska om VDN eller någon styrelseledamot på något annat vis har handlat i strid med ABL, ÅRL eller bolagsordningen⁴³.

BRÅ anser att revisionen har en mycket stor betydelse för kvaliteten på årsredovisningarna. År 2006 inkom ca 318 000 årsredovisningar till Bolagsverket, i 13 % av dem fanns det anmärkningar i revisionsberättelsen från revisorn. De tre vanligaste anmärkningarna är att bolagets egna kapital är förbrukat till mer än hälften, att de inte har redovisat skatter och avgifter på ett korrekt sätt eller att årsredovisningen inte har upprättats inom föreskriven tid. Bristerna kan inte rättas till i efter hand eftersom de baseras på uppkommande underskott samt bristfälliga rutiner. Därav drar FAR SRS slutsatsen att revisionen har en mycket stor betydelse för kvalitén på svenska bolags årsredovisningar. Det är nämligen inte ofta som det uppträder anmärkningar när det gäller fel i bolagets resultat- och balansräkningar. Den typen av fel rättas ofta efter påpekanden under revisionens gång säger FAR SRS. Det är hos de små företagen som de flesta av de avvikande revisionsberättelserna finns. Det är även de som är mest benägna att välja bort revision. Enligt FAR SRS finns det därmed en uppenbar risk att avsaknaden av revision eller annan kvalificerad support gör att risken ökar för att den finansiella rapporteringen blir förenad med väsentliga fel och brister⁴⁴.

Revisorns roll

⁴⁰ BRÅ publikation, *Bokslut - BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*, s.1

⁴¹ *ibid* s.23

⁴² EBM rapport 2007:1, *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*, s.6

⁴³ www.farsrs.se/portal/page?_pageid=33,58371&_dad=portal&_schema=PORTAL 2007-12-26

⁴⁴ Balans nr 12 2007, *De flesta felen rättas efter påpekanden från revisorn*

Yrkesgruppen revisorer anses utgöra skatteförvaltningens ”förlängda arm” eftersom de ”genom sitt dagliga arbete medverkar till att bokföringsnivån hålls på en hög nivå, till nytta för en lång rad intressenter”⁴⁵.

Revisorernas anmälningsskyldighet

”Sedan år 1999 föreligger en skyldighet för revisorer i svenska aktiebolag att till åklagare anmäla eventuell misstanke om ekonomiska brott begångna av verkställande direktör eller styrelseledamot i företaget 10 kap. 38-40 §§ ABL. Denna skyldighet gäller vissa allvarliga brott: bedrägeri och svindleri, penninghäleri, förskingring och annan trolöshet, brott mot borgenärer, bestickning och mutbrott samt skattebrott”⁴⁶.

Enligt BRÅ:

”har revisorerna tidigare varit negativa till anmälningsskyldigheten eftersom denna uppfattas försvåra samarbetet med klienten, eftersom detta bygger på förtroende. Revisorerna ville inte se sig själva som en slags ”bokföringspolis”. Deras skeptiska inställning till lagstiftningen har dock minskat sedan de levit med anmälningsskyldigheten under viss tid”⁴⁷.

När lagstiftaren införde anmälningsskyldigheten för revisorn för ekobrott fick en av de viktigaste kontrollfunktionerna i samhället ännu en brottsförebyggande uppgift⁴⁸. Trots att revisorerna ser sig som oberoende och självständiga aktörer bidrar revisionen till att upprätthålla lagstiftningen, alla kontrollfunktioner har en sådan brottsförebyggande funktion⁴⁹. Den större andelen av ekobrotten, dvs. bokföringsbrotten och skattebrotten, blir upptäckta och anmälda av konkursförvaltare eller skatterevisorer⁵⁰. Antalet anmälningar från revisorerna kan, jämfört med hur många anmälningar som kommer in från konkursförvaltarna och skatteförvaltningen, ses som tämligen ringa. Med tiden kommer uppståndelsen kring anmälningarna att leda till en preventiv effekt men den största förebyggande effekten finns troligen i att revisorerna har en anmälningsskyldighet och att de genom den kan förmå sina klienter att följa lagen⁵¹.

I sin slutsats i rapporten menar BRÅ:

”Mot bakgrund av att brotten är svåra att upptäcka och att revisorernas drivkrafter aldrig kommer att vara att upptäcka och anmäla brott är det inte troligt att anmälningsskyldigheten kommer att ha en viktig roll för antalet brottsanmälningar eller vilken typ av brott som anmäls”⁵².

⁴⁵ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.6

⁴⁶ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.23, När rapporten skrevs 2004 gällde fortfarande den gamla ABL, därav överensstämmer inte kapitelhänvisningen samt paragraferna enligt nu gällande lagbok. 2005 infördes den nya ABL och däri behandlar kap.9 revision inklusive åtgärder vid misstanke om brott, dvs. anmälningsskyldighet, 42-44 §§ kap. 9.

⁴⁷ BRÅ publikation, *Bokslut – BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*, s.23

⁴⁸ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.7

⁴⁹ *ibid.* s.6

⁵⁰ *ibid.* s.7

⁵¹ *ibid.* s.11

⁵² *ibid.* s.15

Det är inte många av de intervjuade revisorerna som tror att anmälningsskyldigheten skulle ha någon större brottsförebyggande effekt enligt BRÅs rapport. En av anledningarna till det skulle vara företagens okunskap⁵³.

⁵³ *ibid.* s.30

Revisorernas motvilja till att anmäla

I praktiken anmäler revisorerna inte innan de vet med säkerhet att brott ägt rum. Falsa anmälningar kan orsaka skadestånd samt även sämre relationer med kunden och i och med det en ökad risk för att revisorn får färre uppdrag⁵⁴.

”Anmälningar vid svag grad av misstanke anses av kritiska revisorer leda till att företaget i fråga skadas, att klienter går förlorade i onödan, att man riskerar att bli stämd av klienten och att anseendet kan försämrats”⁵⁵.

Det starka motståndet till att anmäla speglas även i följande citat: *”Det är inte revisorernas huvudsakliga uppgift att leta efter brott. Nu är det en lagstiftning och vi måste följa den men det ska väldigt mycket till innan man anmäler (Andersson, Bogelöv och Olsson, 2000:35)”⁵⁶.*

Svårigheter att upptäcka brottsligheten

”De stora aktörerna inviger knappast sina revisorer i de brottsliga gärningarna. Stor möda läggs på att revisorerna inte skall kunna upptäcka genom sin granskning. Kontanttransaktioner kan ha skett under bordet utan synliga spår i några handlingar. Fakturor och andra handlingar kan avse annat än vad som anges och handlingar kan vara förfalskade. Detta innebär troligen att anmälningarnas träffbild inte är den bästa. Detta är naturligtvis en brist med lagstiftningen, men det är inte heller rimligt att ha alltför stora förhoppningar på enbart en förebyggande metod. I allmänhet är nog förhoppningarna väl stora att revisorer ska kunna upptäcka oegentligheter.(...) Oavsett om det finns någon anmälningsskyldighet eller inte är företagare knappast benägna att presentera ett bokföringsmaterial som gör det möjligt för en granskande utomstående revisor att upptäcka brott. Blotta revisionen kan därför ha en förebyggande effekt (jfr.FAR, 1980)”⁵⁷.

”Det är väldigt svårt att upptäcka brott begångna av någon som medvetet vill dölja dem.”De som håller på med ekonomisk brottslighet är så pass duktiga att det inte går att upptäcka dem. Är det någon de kan lura så är det revisorn. Man har i efterhand hört många varianter på hur de ekonomiska brottslingarna gått tillväga för att lura revisorn. De som håller på med den här typen av brott gör det utan att det går att upptäcka” (Grenmark och Mogerud, 2001.23)”⁵⁸.

Enligt flera respondenter i BRÅs rapporters intervjuundersökning så kan de riktigt stora ”fiffarna” även kringgå lagstiftningen på så vis att de använder associationsformer i vilka det inte krävs revisorer. Ett annat alternativ skulle vara att de använde sig av oseriösa revisorer⁵⁹.

⁵⁴ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.12f

⁵⁵ ibid. s.33

⁵⁶ ibid. s.28

⁵⁷ ibid. s.11

⁵⁸ ibid. s.33

⁵⁹ ibid. s.32

3.3 Teorier och modeller

3.3.1 Intressentmodellen

En modell vi har använt oss av i vår undersökning är intressentmodellen eftersom vi tycker att den förklarar relationerna en organisation har med sin omvärld på ett lättförståeligt och praktiskt sätt. Utgångspunkten i intressentmodellen är att ett företag har kopplingar till och relationer med sin omgivning som det strävar efter att uppnå ett stabilt förhållande till. Varje företag har ett visst antal intressenter, t ex grupper av individer, andra företag, stat och kommun, som företaget i något avseende har relationer till⁶⁰. Ett avskaffande av revisionsplikten kommer att påverka flera av företagets olika intressenter. Många hämtar idag viktig information ur deras årsredovisning och revisionsberättelsen fungerar då som en form av kvalitetsstämpel eller garanti för att det som står är korrekt.

Företaget ses som beroende av intressenterna och intressenterna som beroende av företaget, de står följaktligen i ett beroendeförhållande gentemot varandra. Det krävs en balans mellan de bidrag intressenterna lämnar till företaget och de belöningar, t ex skatter, avgifter, räntor eller utdelning och avkastning, som företaget lämnar till intressenterna⁶¹. En felfri bokföring har flera olika intressenter vilka behöver den som underlag för att kunna bedöma företagets soliditet och vinstmöjligheter⁶². Om balansen ruckas genom att företaget försöker minska på belöningarna, t ex genom att betala in för lite skatt, kan intressenterna och dess relation till företaget komma att skadas. I intressentmodellen är företagets mål att tillgodose intressenternas krav. Eftersom det får bli en kompromiss mellan intressenternas krav får företaget flera mål, avvägningar och prioriteringar att hantera. Det krävs att en balans uppnås för att säkra företagets fortsatta drift och utveckling⁶³. Det är således inte bara intressenterna som kan komma till skada om deras krav missköts utan även företaget i sig, i alla fall långsiktigt.

Vi har valt att inte använda oss av den klassiska intressentmodellen där organisationen står i centrum och samtliga intressenter finns med. Vi har anpassat intressentmodellen till att innefatta de intressenter vi har valt till vår undersökning vilka vi anser är betydelsefulla med utgångspunkt från vår problemformulering. Vi anser att de besitter stor kunskap i frågan samt har stora intressen i hur ett avskaffande av revisionsplikten skulle påverka småföretagarnas incitament att vara laglydiga.

Med utgångspunkt från våra respondenters svar och våra huvudrapporter har vi valt att ställa upp intressenterna som motpoler med FAR SRS, BRÅ, samt Skatteverket och EBM på den ena sidan och Företagarna, Svenskt Näringsliv och de fyra små aktiebolagen på den andra sidan. Den första gruppen är mer negativ till ett avskaffande av revisionsplikten och tror att avvecklingen kommer att leda till att småföretagarnas incitament att vara laglydiga kommer att sjunka. De anser att revisorn har en preventiv och viktig roll inom bekämpningen av ekonomisk brottslighet. Den andra sidan har en mer positiv syn på ett avskaffande. De ser inga direkta samband mellan revisorns granskning och att incitamentet för företagarna att vara laglydiga skulle öka och därmed även att den ekonomiska brottsligheten skulle öka. Intressentmodellens antaganden om kravet på att uppnå en balans och ett ömsesidigt givande

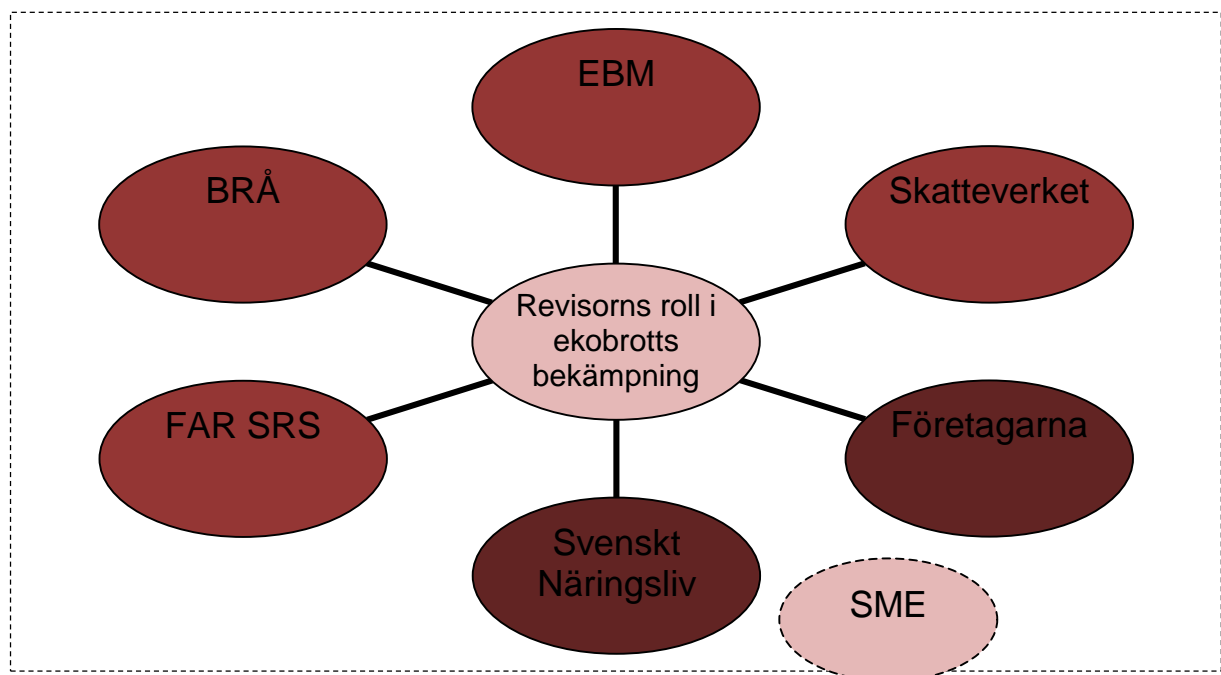
⁶⁰ Ax, C., Johansson, C. & Kullvén, H. (2003) *Den nya ekonomistyrningen*, Liber Ekonomi, s.41

⁶¹ *ibid.* s.42

⁶² BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.5

⁶³ *ibid.* s.43

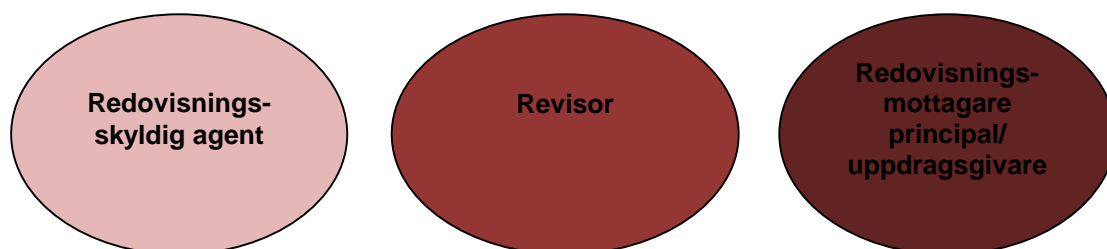
och tagande, gör att teorin passar bra för att analysera de av våra respondenters svar som inte tror att småföretagarnas incitament att vara laglydiga kommer att sjunka.

3.2 Principal-agentteorin

Vi har valt att använda oss av principal-agentteorin i vår undersökning. Den är ett bra redskap för analysera behovet av revision i aktiebolag och vi har valt att titta på hur avskaffandet av revisionsplikten kan komma att påverka incitamenten för ekonomisk brottslighet delvis med hjälp av den. Det som skiljer agentteorin från intressentmodellen ur vårt perspektiv är att dess antaganden och förutsättningar stämmer bättre in på de respondenter som menar att ett avskaffande av revisionsplikten kommer att leda till att småföretagarnas incitament att vara laglydiga sjunker.

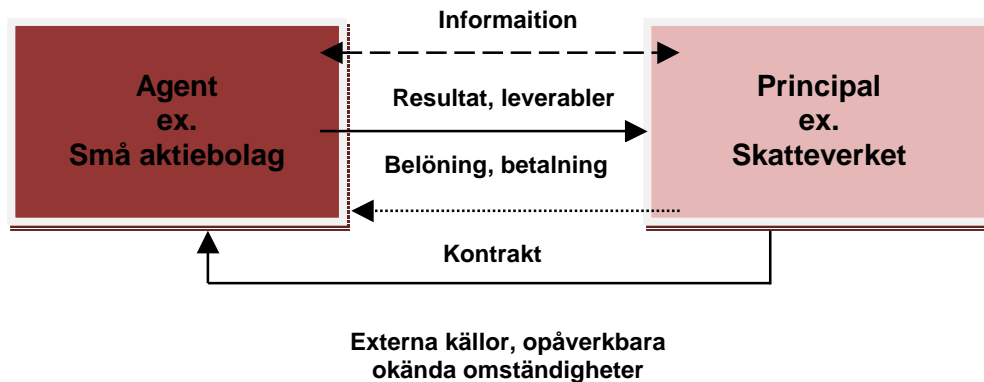
Aktörerna på redovisningsområdet är⁶⁴:

Agentteorin utgår ifrån att aktörerna är rationella och nyttomaximerande. Relationerna är konfliktartade, dvs. agenten försöker öka sin nytta på bekostnad av principalens. För att uppdragsgivaren skall kunna övervaka agentens arbete utses en revisor som skall se till att

⁶⁴ Artsberg, K. (2005) *Redovisningsteori, upplaga 2:1*, Liber Ekonomi, Sverige, s.85

principalens intresse tas tillvara så länge som det bedöms att den ekonomiska nyttan överstiger kostnaden för revisionen⁶⁵. Revisorn har en övervakande roll vilken skall bidra till att småföretagarnas incitament för att vara laglydiga ökar.

66

Enligt ovanstående grundläggande modell av agentteorin så har agenten och principalen ett kontrakt sig emellan för att förhindra att agenten bryter deras avtal och skor sig på principalens bekostnad. Revisorn är den som skall övervaka att kontraktet inte bryts och istället få agenten att agera laglydigt i enlighet med kontraktet.

Agentteorin inriktar sig på uppgörelsen mellan två parter; principalen som behöver få något utfört och agenten som kan hjälpa principalen att utföra detta. Överenskommelsen om framtida samarbete fastslås i ett kontrakt vilket innebär en framtida osäkerhet om omvärldsfaktorer eftersom alla framtida möjliga situationer inte kan täckas av ett kontrakt. Parterna har olika kunskap om och tillgång till relevant information om centrala omvärldsfaktorer. Några centrala antaganden inom agentteorin som vi tycker passar bra ihop med vår undersökning är att:

- Parterna fattar självständiga beslut
- De handlar i eget intresse, de är alltså opportunistiska.
- Parterna har egna mål som inte alltid överensstämmer med varandras, t ex vill kanske en oärlig företagare som agent undvika att betala skatt medan skatteverket som principal vill ha in sin rättmätiga andel.
- Parterna kan hemlighålla eller förvränga information.

Agentteorin betonar överenskommelsens betydelse för att skapa incitament, påverka och styra beteende, skicka signaler samt den betydelse information har⁶⁷. Agentproblemet handlar om risken att agenter kommer att tjäna sina egna intressen när de fattar beslut för principalernas räkning snarare än att se på principalernas intressen. Agentteorin är inriktad på olika sätt att kontrollera agenternas egennyttiga beteende för att försäkra sig om att principalernas intressen

⁶⁵ Artsberg, K. (2005) *Redovisningsteori, upplaga 2:1*, Liber Ekonomi, Sverige, s.84

⁶⁶ Bättre Produktivitet 3/2005, *Agentteori ökar förståelse för kontraktens roll som riskdelningsverktyg i försörjningskedjor*, s.1

⁶⁷ *ibid.* s.16

bevaras. Man tar sig an problemet med skilda intressen genom att skapa kontrakt som ser till att agenternas intressen hamnar i linje med principalernas intressen⁶⁸.

Agentteorin betonar faran av för hög grad av decentralisering utan någon form av central kontroll. Ett kontrakt bör utformas så att tydliga signaler och incitament skapas för de olika parterna att bete sig, av eget intresse, som det vore önskvärt att från ett övergripande kedjeperspektiv⁶⁹.

Aktiebolagsformen erbjuder en möjlighet att vända sig till utomstående investerare för att skaffa riskkapital. Eftersom dessa inte är verksamma i bolaget uppstår ett behov av en fristående kontroll/granskning av bolagsledningens förvaltning av kapitalet som investerarna satsat. Principalen/ägaren behöver revisionen för att ha uppsikt över agenten/bolagsledningen. Revisionskostnaden är övervakningskostnaden man får betala för möjligheten att vända sig till allmänheten för anskaffning av riskkapital⁷⁰. Om det lagstadgade kravet försvinner kommer inte staten att kunna agera som principal längre utan ev. blir det andra intressenter som får överta den funktionen. Väljer ägaren att fortsätta med revision frivilligt är det han som blir den nya principalen.

För att undersöka om ett avskaffande av revisionsplikten leder till att småföretagarnas incitament att vara laglydiga minskar kommer vi att använda oss av våra teorier både var för sig och i kombination med varandra. Avsikten är att ställa våra respondenters ståndpunkter mot varandra och belysa hur olika synpunkter de har på hur stor roll revisorn spelar för småföretagarnas laglydighet.

3.4 Utvalda rapporter

Vi har valt litteratur som vi anser speglar den pågående debatten om ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten med koppling till vår undersökning om revisorns roll i att öka småföretagarnas incitament till att vara laglydiga samt kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

3.4.1 "Rapport om den ekonomiska brottsligheten" 2007:1

Ekobrottsmyndigheten menar att den ekonomiska brottsligheten utgör ett allvarligt samhällsproblem som skapar orättvisor mellan enskilda och mellan företag. Den ekonomiska brottsligheten försämrar för företagarna genom att oseriösa verksamheter förvanskar konkurrensen. EBM ser det som en viktig samhällsuppgift att skydda enskilda individer, näringslivet och det allmänna mot den ekonomiska brottsligheten. De anser att den ekonomiska brottsligheten är av sådan karaktär att den kräver åtgärder på många olika områden. Rätt insatser krävs på rätt områden och flera olika myndigheter, organisationer och andra måste samverka mot den ekonomiska brottsligheten. *"Det är lagstiftningen som bildar*

⁶⁸ Hatch, M.J. (2002) *Organisationsteori*, Studentlitteratur, Lund s. 366

⁶⁹ Bättre Produktivitet 3/2005 *Agentteori ökar förståelse för kontraktens roll som riskdelningsverktyg i försörjningskedjor*, s.16

⁷⁰ www.svensktnaringsliv.se/multimedia/archive/00000/Revisionsplikten_i_sm__458a.pdf s.31f 2007-11-15

ramen för samhällets kamp mot den ekonomiska brottsligheten.” För att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra den underlättar det med en modern och ändamålsenlig lagstiftning⁷¹.

Det är nödvändigt med en pågående utveckling mot nya och effektiva metoder för utredningsarbetet och för att åstadkomma en rättssäker brottmålsprocess. För att kunna minska den ekonomiska brottsligheten krävs det brottsförebyggande arbete, här spelar samverkan och samarbete mellan myndigheter och näringslivets organisationer en stor roll. Det är ofta både komplicerat och resurskrävande att utreda samt lagföra ekonomisk brottslighet. Om den upptäcks tidigt ökar verkningsgraden av åtgärderna avsevärt. Om myndigheter kan göra tidiga insatser genom kontrolluppgifter och en avancerad och samordnad underrättelseverksamhet kan resurserna allt mer inriktas på pågående ekonomisk brottslighet⁷².

Ekonomisk brottslighet kan skada viktiga områden i samhället:

- Den hotar sysselsättningen
- Försämrar förutsättningarna för företagande
- Försämrar produktiviteten
- Leder till skattebortfall
- Hotar de finansiella marknaderna⁷³

Ekonomisk brottslighet som en del av annan organiserad brottslighet

Den ekonomiska brottsligheten ökar allt mer inom den grova kriminalitetens nätverk och sambanden mellan ekonomisk brottslighet och allvarlig, ofta internationell, brottslighet ökar. De olika olagliga verksamheterna blir mer och mer sammanlänkade och de individer som utövar ekonomiska brott samarbetar alltmer med andra grova brottslingar. Exempel på grov ekonomisk brottslighet är upprättande av oriktiga fakturor och falsk bokföring som utförs i syfte att undkomma avgifter och skatter⁷⁴.

Ökande svart ekonomi och ekonomisk brottslighet som utgör en fara för skattebasen

Den expanderande svarta ekonomin äventyrar näringslivets tillväxt, den kan skada det allmänna och enskilda samt minska skattebasen. Antalet småföretag förväntas öka och det kräver att de får skydd mot illojal konkurrens via ekonomisk brottslighet. De här branscherna är redan förhållandevis hårt drabbade och det finns risk för att de företag som redan drivs svart kommer att ta en ansevärd del av tillväxten än de företag som drivs på lagligt vis. En omfattande och allmänt förekommande illojal konkurrens inverkar negativt på näringslivets tillit och medför ett hot mot skattebasen samt hur skattesystemet respekteras⁷⁵.

⁷¹ EBM rapport 2007:1, *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*, s.1ff

⁷² *ibid.*s.5ff

⁷³ *ibid.* s.5ff

⁷⁴ *ibid.* s.27

⁷⁵ *ibid.* s.29

3.4.2 "Den samhällsekonomiska nyttan av revision"

Rapport 2007-092 Den samhällsekonomiska nyttan av revision

Från Appendix II: Intervjuer

Brottsförebyggande rådet, sammanfattning

BRÅ är emot en avveckling av revisionsplikten, de menar att den ekonomiska brottsligheten riskerar att öka om inga alternativa åtgärder tas. En anledning till det är att revisionen spelar en uppfostrande roll. Ett vanligt problem bland små företag är skattefusk och mindre sofistikerat skatteundanhållande vilket innebär att om ett avskaffande sker riskerar denna typ av brottslighet att öka. *"Den förväntade ökande ekonomiska brottsligheten har olika karaktäristika. Det kommer att vara fråga om allt från rena misstag och slarv – sannolikt en inte oväsentlig del - till mer medvetna brottsliga handlingar"*⁷⁶. Avslutningsvis menar BRÅ att även om det inte finns en helt vattentät lösning så har revisionsplikten en förebyggande effekt.

Företagarna, sammanfattning

Företagarna vill avskaffa revisionsplikten för små bolag, däremot vill de behålla revisionen som sådan. *"När det gäller ekonomisk brottslighet kan dessvärre konstateras att det förekommer redan idag. Ofta är det en följd av rent slarv medan det i andra fall sker mer medvetet. När det gäller slarv kan detta pareras av bokförare likaväl som av revisorer"*⁷⁷.

Skatteverket, sammanfattning

Skatteverket har svårt att se några positiva effekter av ett avskaffande av revisionsplikten. De menar att risken blir att skattebrotten ökar, dels de som beror på slarv eller okunskap som de inom den svarta sektorn. Även risken för fusk kommer att öka. De jämför revisorn med polisen som patrullerar – det dämpar brottsbenägenheten.

Ekobrottsmyndigheten, sammanfattning

*"Ekobrottsmyndigheten avböjer att uttrycka sin uppfattning med hänvisning till pågående utredning"*⁷⁸.

Referat av rapporten

Rapporten fokuserar på det område som rubriken säger; den samhällsekonomiska nyttan av revision men här finns även inslag av resonemang kring ekonomisk brottslighet. Det är främst det vi är intresserade av men inledningsvis ges en sammanfattning av rapporten som helhet.

Sammanfattning

Rapporten kommer fram till slutsatsen att revisionsplikten innebär en samhällsekonomisk kostnad om än inte betydande i storlek. För samhället i stort innebär plikten även positiva effekter, vid ett avskaffande måste hänsyn tas till att de försvinner. Avskaffandet visar sig enligt rapporten vara en fråga om omfördelning av resurser, kostnaderna för revisionen flyttas från de små aktiebolagen till skattebetalarna. En ökning av välfärden med 200-300 miljoner om året är en uppskattning som görs. Avvecklingen genererar externa samhällsekonomiska

⁷⁶ ECON rapport nr 2007-92, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*, s.45

⁷⁷ *ibid.* s.46

⁷⁸ *ibid.* s.49

kostnader vilka bör ställas mot en ökning av välfärden. De kostnader som framträder är de som är relaterade till kontrollåtgärder från det allmännas sida samt ökade transaktionskostnader för aktieägare, banker m fl.

Ytterligare en aspekt som lyfts fram är förväntningarna om innebörden av revision och överskattningen av revisorernas ansvar. Det är inte revisorn som har ansvaret för att bolaget sköts på ett bra och lagenligt sätt utan det är bolaget själv och dess ledning. Däremot är det revisorns ansvar att granska att bolaget på ett fullgott sätt skött sin redovisning och förvaltning. Om ett avskaffande av revisionsplikten sker blir följden att bolaget själv som får ta ansvar för den kvalitetssäkring som revisorn idag representerar. Avslutningsvis lyfts det fram att de argument som vid införandet av plikten om nyttan för samhället som revisionen innebar fortfarande gäller.

Kort Historik

1983 infördes revisionsplikt för alla aktiebolag med motiven att det var till nytta för företagets ägare och verkade förebyggande av ekonomisk brottslighet. Motiven har svängt från det allmännas intresse främst till att istället nu framhålla småföretagets intresse vilket är en intressant notering.

Vad innehåller revisionstjänsten? God revisors- och revisionsred;

”Revisionen baseras i viss omfattning på ett urval samt har andra inneboende begränsningar. Tillsammans med de begränsningar som finns inbyggda i systemen för redovisning och intern kontroll medför detta en risk för att felaktiga uppgifter i årsredovisningen som är väsentliga och som har sin orsak i oegentligheter och fel inte upptäcks. Motsvarande gäller med avseende på oegentligheter och fel i företagsledningens förvaltning”⁷⁹.

Samhällsekonomiska externa kostnader vid ett avskaffande av revisionsplikten

De intressenter som är negativa till ett avskaffande av revisionsplikten framhäver främst risken för en ökning av den ekonomiska brottsligheten och då främst i form att skatteundanhållande. De intressenter som i stort är överens om detta är BRÅ och Skatteverket däremot är andra mer tveksamma till den effekten. Rapporten hänvisar till studier gällande kriminalitet generellt att ca 5 % av medborgarna är ”förhårdade brottslingar” och 20 % är laglydiga. De 75 % som återstår faller inom ramen för de som i hög eller låg utsträckning begår brott om tillfälle ges. Författarna drar slutsatsen att detta förhållande även gäller småföretagare. De påpekar dock att när det gäller ekonomisk brottslighet så är inslaget av slarv eller okunskap betydande.

”En fråga av betydelse är således huruvida en avveckling av revisionsplikten för små aktiebolag innebär ökande incitament, innefattande låg upptäcktsrisk, att begå brott (medvetet eller omedvetet). Det ligger härvid nära till hands att påstå att incitamenten ökar när en viktig kontrollfunktion, som när den infördes i hög grad motiverades av dess brottsförebyggande effekt, nu avskaffas. Det gäller särskilt som upptäcktsrisken får anses som låg”⁸⁰.

Undanhållande av skatt är en av de konsekvenser som lyfts fram vid ett avskaffande av revisionsplikten av flera intressenter i rapporten. De hänvisar till en norsk undersökning som

⁷⁹ ECON rapport nr 2007-92, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*, s.13

⁸⁰ *ibid.* s.31

visar på att drygt 15 % anser att skattefusk och momsundanhållande underlättas om plikten avskaffas. Företagen i undersökningen anser att extern revision bidrar till att ekonomisk brottslighet upptäcks i ett tidigare skede. Rapporten hänvisar till uppgifter från Skatteverket där det framgår att de svarta/dolda inkomsterna mätt som andel av en egentlig företagsinkomst är dubbelt så stor inom den enskilda näringsverksamheten, som idag inte omfattas av revisionsplikten. Vilket innebär att det är en stor risk att det även kommer att öka bland de små aktiebolagen om revisionsplikten avskaffas.

Välfärdsökning kontra externa kostnader

”Frågan är då om detta kan anses uppväga de externa samhällsekonomiska kostnader som kan antas uppstå. De kostnadsposter som tydligast framträder är för det första ökade kontrollåtgärder från samhällets sida för att undgå önskad ekonomisk kriminalitet och för det andra ökade transaktionskostnader för företag, aktieägare, banker, kreditinstitut m.fl.⁸¹”

3.4.3 ”Revisionsplikten i små aktiebolag”

Idag är samhället den främsta intressenten när det gäller revisionsplikten i och med revisorns anmälningsplikt avseende skatter och brott. Nyttan av revisionsplikten kan dock variera för de olika intressenterna och nyttan hos den ena är inte nödvändigtvis den samma för den andra. Intressenterna enligt rapporten är: ägarna, bolagsledningen, skattemyndigheten, kreditgivare och samhället⁸². Thorell och Norberg hävdar att revisionsplikten inte är till någon nytta för de bolag som är både ägare och bolagsledning, utan att de kan frivilligt välja revision⁸³.

De bryter ner samhällets intresse och nytta av revisionen för att påvisa hur revisionen skall hindra ekonomisk brottslighet:

- upptäcka brott
- avhålla från brott
- upptäcka bristande efterlevnad av skatteregler i vissa fall
- kontroll av räkenskaper i syfte att få ett bra underlag för skattedeclarationer från företagen
- avhålla från skatteundandragande
- bekämpa penningtvätt
- reviderad bokföring gör det lättare att efteråt spåra fel vid t.ex. konkurs- och brottsutredningar (och vid utkrävandet av ansvar från företagsledningen)⁸⁴.

De reviderade årsredovisningarna underlättar Skatteverkets arbete. Revisorn har en skyldighet att skicka in orena revisionsberättelser till Skatteverket, de orena revisionsberättelserna är även till nytta för skattekontroller. Vid kontrollerna kommer revisorernas nytta in i och med bolagens bokföring är redan i ordning. Skatteverket har utformat en egen modell för riskhantering av skattefel⁸⁵. Thorell och Norberg undrar hur revision påverkar bokföringskvaliteten i små aktiebolag mot andra bolagsformer som inte har revisionsplikt ”om det är revision eller bokföringshjälp eller andra faktorer som påverkar kvaliteten i

⁸¹ ECON rapport nr 2007-92, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*, s.36

⁸² Norberg, C. & Thorell, P. (2005) *Revisionsplikten i små aktiebolag*, s.5

⁸³ ibid.

⁸⁴ ibid. s.40

⁸⁵ ibid.

*redovisningen på ett mer avgörande sätt. Som vi ser det kan man i dag inte belägga något kvalitativt samband mellan reviderade årsredovisningar och deklarationsunderlaget till Skatteverket*⁸⁶.

De anser att behovet vid skattekontrollen är först och främst att deklarationsuppgifterna och redovisningen innehåller så lite fel som möjligt. Följdfrågan blir således vad man kan ha istället för revision för att tillgodose behovet. Ett alternativ är kvalificerade skatte- och redovisningskonsulter som ordnar deklarationen, bokföringen mm⁸⁷. De troliga konsekvenserna om revisionsplikten avskaffas enligt dem är istället för en revision i små aktiebolag erbjuds andra tjänster som t ex kvalificerade konsulter eller rådgivning, om behovet finns hos bolagen och samhället⁸⁸. De anser att små företag behöver kvalificerade ekonomiska rådgivare och inte revision⁸⁹. Bevisen för fördelarna med revisionsplikten jämfört med kostnaderna saknas enligt Norberg och Thorell.

De skriver i rapporten att det bör finnas särregler för SME då deras förhållanden avviker så pass mycket från stora företag.

*”Vi menar att det av många skäl, svenska företags konkurrenskraft m.m., är eftersträvansvärt med likformighet i synsättet i regleringen mellan olika länder. Det är svårt att se vilka särskilda omständigheter som skulle motivera en revisionsplikt i svenska företag när ett sådant krav inte uppställs för jämförbara företag i andra länder*⁹⁰.

Thorells och Norbergs centrala frågeställning är om nyttan av revisionsplikten överstiger kostnaden. Problemet med att besvara frågan är att det inte bara är bolaget och dess ägare som har nytta av revisionen utan även flera andra, men det är dem som får stå för kostnaden⁹¹.

Thorell och Norberg har kategoriserat revisionsplikten i tre nivåer och de är:

- *”Icke yrkesmässig revision.* Detta är revision som kan utföras av andra än yrkesrevisorer. Dessa personer behöver inte uppfylla utbildningskrav m.m. för att vara revisorer och står inte heller under tillsyn. Däremot gäller vissa generella krav på deras kompetens och lämplighet.
- *Kvalificerad revision 1.* Härmed menas revision som utförs av en auktoriserad eller godkänd revisor som står under tillsyn.
- *Kvalificerad revision 2.* Den tredje nivån är kvalificerad revision som utförs av en auktoriserad eller godkänd revisor *med revisorsexamen*. Detta krav används framför allt i vissa större företag⁹².

I prop. 1997/98:99 tar de upp revisorns skyldighet att anmäla brott var att bevaka olika intressenters intressen i bolaget samt som ett redskap i kampen mot ekonomisk brottslighet⁹³. De är kritiska mot att det inte gjordes någon konsekvensanalys eller uppskattning av vilka

⁸⁶ Norberg, C. & Thorell, P. (2005) *Revisionsplikten i små aktiebolag*, s.41

⁸⁷ *ibid.*

⁸⁸ *ibid.* s.6

⁸⁹ *ibid.*s.7

⁹⁰ *ibid.*

⁹¹ *ibid.* s.8

⁹² *ibid.* s.13

⁹³ *ibid.* s.42

effekter de hoppades på. Det finns en rapport från BRÅ, *Rapport 2004:4*, som belyser revisorernas anmälningsskyldighet, deras attityd samt effekterna av den.

”I en inledning till undersökningen har BRÅ:s verksjurist Lars Emanuelsson Korssell skrivit en kommentar ur ett brottsförebyggande perspektiv. Hans tolkning av undersökningen kan sammanfattas på följande sätt. Ur hans perspektiv kan inte samhällets främsta kontrollfunktioner mot ekobrott – konkursförvaltare och skatterevisorer – på något avgörande sätt öka sin effektivitet p.g.a. de begränsade resurserna. Det kan förklara varför man söker en tredje person som kan upptäcka och anmäla brott i form av revisorer. Utmärkande är att revisorn har tillgång till företagets räkenskaper och att revisorn inte har samma motiv som företagaren att hålla brotten hemliga. Går det att sätta press på revisorn genom disciplinär tillsyn att anmäla brott har lagstiftaren hittat en förebyggande kraft. Kan dessutom räkningen för revisorns kontrollverksamhet debiteras dem som kontrolleras har staten gjort en god affär”⁹⁴.

De anser att effekten av anmälningsskyldigheten är mycket begränsad i förhållande till målsättningen, vilken är att skydda bolagets intressenter då få anmälningar kommer in om brott. Revisorerna måste avsäga sig uppdraget de har anmält vilket kan leda till en intressekonflikt bland revisorerna, vilket i sin tur kan försvaga deras incitament att anmäla brott⁹⁵. Emedan anmälningsskyldigheten enbart omfattar aktiebolag kan de som är brottsbenägna välja att starta företag i en annan bolagsform⁹⁶.

”Om man skall sammanfatta utvecklingen kan man säga att man år 1975 ansåg att en revisionsplikt skulle orsaka onödiga kostnader för företagen, att man år 1983 var överens om att det sedan en tid behövdes en allmän revisionsplikt men att det saknats revisorer (ett problem som då var avhjälp) och att man år 1995 stod fast vid samma bedömning som år 1983. Revisionsplikten var av betydelse för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten och till nytta för ägarna. Inte någon gång har kostnaderna för en revisionsplikt närmare utretts”⁹⁷.

Thorell och Norberg menar att argumenten om bekämpning av ekonomisk brottslighet samt att revisionsplikten behövs för ägarnas egen skull är väldigt svårbevisat och att den (revisionsplikten) är troligtvis av begränsat värde. *”Det som skall bedömas är ju nyttan av en revision som går utöver den som annars tillkommit på frivillig väg”⁹⁸.*

I Riksrevisionens rapport, RiR 2004:23, *Regelförenklingar för företag*, försöker de mäta den administrativa bördan, dvs. *”företagens kostnader för att upprätta, lagra och till myndigheter överföra tvingande information”*. I den rapporten riktar Riksrevisionen ganska hård kritik mot arbetet av regelförenklingen, då de ansåg att regeringen inte inriktade arbetet tillräckligt mycket på att ta fram förslag till förändringar i det befintliga regelverket. Thorell och Norberg anser inte att det är tillräckligt att mäta den administrativa bördan av ett regelverk när man eftersträvar regelförenklingar⁹⁹.

⁹⁴ Norberg, C. & Thorell, P. (2005) *Revisionsplikten i små aktiebolag*, s.43

⁹⁵ *ibid.*

⁹⁶ *ibid.*

⁹⁷ *ibid.* s.48

⁹⁸ *ibid.*

⁹⁹ *ibid.* s.51

”I regeringens ovan nämnda skrivelse är ett förslag att årsredovisningen skall kunna skickas in elektroniskt i framtiden. I dag tillåts nämligen bara papperskopior av handlingarna. Eftersom detta är massärenden, 100 000-tals ärenden varje år, är förslaget välkommet. Men varför inte överväga en avreglering av hela området? Varför skall ett SME över huvud taget insända årsredovisningen till Bolagsverket? I många länder har man en helt annan syn på denna fråga, och EG-direktivet tillåter (tror vi) att det räcker med att årsredovisningen finns tillgänglig på bolaget”¹⁰⁰.

Thorell och Norberg avslutar rapporten med en sammanfattning. *”Skall man mäta regelbördan måste man beakta hur olika regelverk hänger ihop (bokföring, redovisning, revision m.m.). En mätning och minskning av administrativ börda kan inte ersätta förenklingsarbete. För att ett förenklingsarbete skall vara meningsfullt måste man också se kopplingarna mellan olika områden”¹⁰¹.*

3.4.4 ”Revisorernas anmälningsskyldighet” 2004:4

I Brottsförebyggande rådets rapport behandlas bl a revisorernas anmälningsskyldighet, tystnadsplikt och brottsförebyggande arbete. Enligt rapporten är syftet till att begå ekobrott för att öka inkomsten eller minska kostnaderna och de här brotten är välplanerade. Effekterna av ekobrottet kan omfatta flera offer såsom skattebetalare och konsumenter¹⁰².

För att komma åt samt upptäcka ekonomiska brott har revisorn fått ansvaret på sig att gå ifrån tystnadsplikten till att anmäla uppdragsgivaren. Enligt lagen har alla aktiebolag revisionsplikt vilket leder till att revisorn redan har tillträde till företagets räkenskaper och kan granska dem. Om revisorerna inte anmäler så kan de bli prickade av Revisorsnämnden¹⁰³. När det jämförs anmälningssiffror med andra aktörer såsom skatteförvaltningen och konkursförvaltarna är revisorernas anmälningar marginella. Med tiden kommer revisorernas anmälningar få en förebyggande effekt¹⁰⁴. Revisorerna kan förmå sina uppdragsgivare att följa lagen genom påpeka för dem om sin anmälningsskyldighet, den brottsförebyggande effekten torde vara störst här¹⁰⁵. Revisorerna saknar den juridiska kompetensen då de inte vill göra obefogade anmälningar vilket leder till skadestånd. Oftast konsulterar de med skatte- eller straffrättslig expertis innan de gör en anmälan¹⁰⁶.

”En strategi som de brottsmyndigheterna har, är att informera om revisorernas anmälningsskyldighet och att anmäla de revisorer som inte har fullgjort sin plikt till Revisorsnämnden”¹⁰⁷.

Revisorernas huvuduppgift är inte att bli ”bokföringspolis” utan att revidera och samtidigt ha anmälningssplikten i bakhuvudet¹⁰⁸. Bokföringsbrott är svåra att upptäcka och revisorerna kan bli bättre på sikt men nackdelen är att informationen från klienterna minskar vilket i sin

¹⁰⁰ Norberg, C. & Thorell, P. (2005) *Revisionsplikten i små aktiebolag*, s.51

¹⁰¹ *ibid.* s.51

¹⁰² BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.6

¹⁰³ *ibid.* s.7

¹⁰⁴ *ibid.* s.11

¹⁰⁵ *ibid.*

¹⁰⁶ *ibid.* s.12f

¹⁰⁷ *ibid.* s.14

¹⁰⁸ *ibid.*

tur leder till att brotten blir svårare att upptäcka¹⁰⁹. I intervjuerna till rapporten har det kommit fram att en del revisorer är mer försiktiga när de väljer klienter. I samband med intervjuerna har det även kommit fram att begreppet ”kan misstänkas”, vilket kan klassas som en låg misstankegrad. Det medför problem då revisorerna vill vara säkrare på sin sak innan de lämnar en anmälan¹¹⁰.

De ekonomiska brotten revisorerna bl a skall anmäla vid misstanke om de begås av verkställande direktör eller styrelseledamot enligt 10 kap. 38-40 §§ABL är: bedrägeri, svindleri, skattebrott, förskingring och annan trolöshet, penninghäleri, brott mot borgenärer och bestickning. Sen rapporten skrevs har ABL omarbetats och revision är numera kap. 9 ABL. Anmälningssplikten kom till för att revisorernas erinringar samt påpekanden till styrelsen/företagsledningen ansågs vara otillräckligt som påtryckningsmedel. En ytterliggare orsak var antagandet att revisorn upptäcker brottsligheten tidigare och kan anmäla det innan exempelvis en konkursförvaltare¹¹¹. Rapporten belyser även att många föredrar att avhjälpa eventuella oegentligheter istället för att anmäla dem. De (revisorerna) vill inte framstå som en myndighetsperson och de anser sig ha endast seriösa klienter. De menar på att graden av misstanke är svår att avgöra och betonar de negativa konsekvenser en anmälan kan ge¹¹².

”Många av de företagare som begår brott och som blir anmälda av revisorer hör troligen inte till gruppen starka aktörer (jfr. Harbäck och Nilsson, 2004) I själva verket är det inte ovanligt att ekobrott sker på grund av inkompetens eller att företagaren är fallrepet och det mesta går överstyr (Gunningham och Grabosky, 1998; Gunningham och Johnstone, 1999). Sannolikt är det på denna kategori som många av revisorernas anmälningar tar sikte”¹¹³.

¹⁰⁹ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.15

¹¹⁰ *ibid.* s.21

¹¹¹ *ibid.*

¹¹² *ibid.* s.36

¹¹³ *ibid.*

4. Empiri

I detta kapitel framställs det empiriska material som samlats in. Empirin består av de åsikter och uppfattningar som erhållits vid de kontakter som varit med respondenterna samt den för ämnet relevanta fakta från de intressenter som ingår i vår intressentmodell.

Om en person du talar med inte tycks lyssna, var tålmodig. Det kan helt enkelt vara så att han har lite ludd i ena örat.

Nalle Puh – A.A. Milne

4.1 Justitiedepartementet

Bekämpandet av ekonomisk brottslighet är självklart en central fråga för Justitiedepartementet och det ingår som en viktig del av utredningens uppdrag att överväga vilka konsekvenser en inskränkt revisionsplikt kan få i fråga om bekämpandet av ekonomisk brottslighet. Justitiedepartementets viktigaste åtgärder för regelförenkling inom civilrätten inom associationsrättsliga grenen berör bl a avskaffandet av revisionsplikten för små företag, förenklingar i redovisningslagstiftningen och förenklingar i regelverket för små aktiebolag. Justitiedepartementets syfte är att avskaffa revisionsplikten för de små bolagen. Den effekt de förväntar sig är att avskaffandet av revisionsplikten medför en kostnadsbesparing för de bolag där revisor inte anlitas. Kostnadsbesparingen justitiedepartementet räknar med att de små bolagen sparar är i paritet med revisionsarvodet. Utredningens förslag skall enligt direktiven ”... vara utformade så att företagens administrativa börda minskas så långt det är möjligt, utan att andra viktiga intressen eftersätts och utan att de leder till att skyddet för ägarminoriteten försämras”¹¹⁴.

Justitiedepartementet har via Jacob Aspegren¹¹⁵ valt att avböja att svara på vår frågeställning och därmed inte uttrycka sin uppfattning i frågan med hänvisning till den pågående utredningen¹¹⁶.

4.2 Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndigheten anser att revisorerna har en stor betydelse för ekobrottsbekämpningen, både när det gäller anmälningar om misstänkt brottslighet och från ett allmänt brottsförebyggande perspektiv. Revisorer och bokföringskonsulter är viktiga målgrupper som kan påverka sina kunder direkt till att inte begå ekonomisk brottslighet. EBM menar att revisorerna också bidrar till att brott upptäcks och anmäls¹¹⁷. De tycker att den strategiska

¹¹⁴ Direktiv, 2006:96

¹¹⁵ Handläggare av frågor om revision vid Justitiedepartementet, Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt.

¹¹⁶ Utredaren skall lägga fram ett motiverat förslag med konsekvensanalyser, bl a beträffande ekobrottsbekämpandet. Sedan förslaget remissbehandlats kommer regeringen att ta ställning till förslaget.

¹¹⁷ EBM rapport 2007:1, *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*, s.19

inriktningen av samverkan mellan myndigheterna mot ekonomisk brottslighet bör innebära både utredning av brott och lagföring samt även ett brottsförebyggande arbete¹¹⁸.

Deras expert i utredningen om revisionsplikten heter Katarina Holmberg, hon hänvisade oss till Henrik Lundin¹¹⁹. Han inledde sitt intervju svar med att ”myndigheten inte tar ställning i sin helhet avseende avskaffande av revisionsplikten”. Han ger oss en beskrivning i sitt svar om de konsekvenser som de troligtvis tror kan komma att ske utifrån ett ekobrottsperspektiv. Han skriver även att de inte tar hänsyn till andra ekonomiska perspektiv som egentligen krävs för att få ett helhetsperspektiv.

”Minst 95 % av de inkomna ärendena som inkommer till EBM av misstanke om brott som omfattas av bolag som skulle underskrida de belopp som anges som gräns för en framtida revisionsplikt. Det finns skäl att anta att ekonomiska brott sker i relativt stor omfattning i denna storlekskategori av bolag och att ekonomiska oegentligheter (ofta oaktsamma) i bolag av denna storlek sannolikt kommer att öka i omfattning utan revisionsplikt”.

Lundin anser att den associationsform som oftast används som brottsverktyg inom organiserad brottslighet är aktiebolaget. De anser att de kommer uteslutande i bolag som kommer att ligga under gränsen för revisionsplikt som nu diskuteras, han anser att utreda brottslighet kommer att minska om revisionsplikten avskaffas samt möjligheten att avbryta den brottslighet som idag kan avbrytas snabbt i avsaknad av en oberoende revisor.

”Idag har revisorn anmälningsplikt för ett visst antal brott som är uppräknade i aktiebolagen. Anmälningsplikten har lett till c:a 320 stycken anmälningar bara till EBM under 2006 och inneburit att ett antal förundersökningar har inletts och lagföring har skett. Fördelen med anmälningar från revisorn är att de rättsvårdande myndigheterna snabbare och effektivare kommer att kunna utreda och lagföra brott i aktiebolag. Avskaffandet av revisionsplikten kommer också att innebära att huvuddelen aktiebolagen inte kommer att omfattas av anmälningsplikten. Kvar blir endast de största aktiebolagen och de som frivilligt har valt att ha en revisor. Revisorernas anmälningsplikt skulle därmed kunna ifrågasättas på marknaden eftersom det kan uppfattas som att de är endast de som valt att underkasta sig revisorsplikten som riskerar att bli anmälda”.

Han anser att vi går i motsatt riktning från den skärpning som sker inom penningtvättsområdet både i Sverige och EU. De revisorer som tidigare gjorde anmälningar enligt penningtvättslagen troligtvis inte kan göra det längre eftersom de bolagen som tvättar pengar med ganska hög sannolikhet inte frivilligt kommer att underkasta sig revision. Revisorns roll idag är som ett avhållande instrument samt har till viss del en brottsförebyggande verkan för företagen att begå brott, vilket kommer att försvinna om revisionsplikten avskaffas.

Han avslutar med några egna tankeexperiment:

- Att förenkla redovisningsreglerna för de minsta företagen så risken att göra oaktsamma fel minskar är ett sätt.

¹¹⁸ EBM rapport 2007:1, *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*, s. 26

¹¹⁹ Ekorevisor på Ekobrottsmyndigheten

- Ökad information till redovisningskonsulter och någon form av tillsyn av redovisningskonsulter såsom Revisorsnämnden har gentemot revisorerna är tänkbart.
- Att minska kravet på oberoende för revisorn i små bolag skulle innebära att revisorn kunde vara aktiv i både redovisning och revision. Detta skulle kunna vara ett motiv för att även de mindre bolagen skulle behålla någon form av revision och därmed en viss återhållande kraft för den befarade ökade ekonomiska brottsligheten.
- När det gäller den ekonomiska brottsligheten som är systematisk bör utökade kontroller gentemot särskilda riskbranscher övervägas. Dessa kontrollinsatser bör vara förbehållet Skatteverket. Kontrollinsatserna skulle kunna bestå av oanmälda besök för kontroll av personal och personalliggare. Kontroll av kassaapparater mm. Riskbranscher som är särskilt utsatta är vad det gäller kontanthandeln särskilt taxi - och restaurang. Vad gäller övriga branscher kan detta utgöras av Bygg - och städbranschen.
- I ett längre perspektiv skulle man kunna tänka sig att man inför schablonbeskattning inom vissa områden för små bolag (särskilt kontantbranscher). Man skulle då kunna tänka sig att redovisningsplikten i dessa bolag skulle kunna vara frivillig.

Vi bad honom vidareutveckla några av de svar vi fick tidigare, bl a begreppet incitament och vad han tror ligger till grund för det låga antalet anmälningar från revisorernas sida.

”Incitament innebär en anledning att utföra en viss handling. I detta sammanhang kan incitamenten att begå en viss handling vara att begå en handling som bryter mot någon lag, antingen mot bokföringslagen, skattelagstiftningen eller annan lagstiftning i avsaknad av revisor. Rent generellt så kan därför incitamenten för att begå ekonomiska oegentligheter ökar om bolaget inte har en revisor. Incitamenten att öka den egna personliga vinningen ökar givetvis om kontrollen minskar vilken den gör om bolag inte behöver ha en revisor.

Rent generellt kan väl sägas att incitamenten inom ekonomisk brottslighet är ekonomisk vinning av ett eller annat slag. Kännetecknande för just ekobrott är att de begås i privata miljöer dit samhällets kontrollfunktioner inte har tillträde. Brotten sker dessutom integrerat med näringsverksamheten. Det är därför ofta svårt att upptäcka dessa brott eftersom brotten begås av en person på rätt plats vid rätt tillfälle.

Om revisionsplikten avskaffas så ökar således möjligheten att begå ekonomiska oegentligheter. En möjlighet att detta ska förhindras är att man förenklar redovisningsregler så det blir lättare för externa parter att kontrollera bokföringen. Man kan också tänka sig att man helt enkelt avskaffar bokföringsplikten för vissa branscher och inför schablonbeskattning (Ex vissa kontantbranscher). Man kan också tänka sig att man låter vissa legitimerade redovisningskonsulter ha möjlighet att skriva under någon slags kvalitetsintyg på redovisningen.

Avslutningsvis vill jag säga att även om antalet anmälningar från revisorer är relativt få så tror jag att lagen har en preventiv effekt, dvs den ger revisorn ett påtryckningsmedel mot klienten för att sätta lite tryck bakom sina ord. Sen tror jag i och för sig att lagen inte har blivit någon succé eftersom revisorerna har en relativt liten kunskap om just ekonomiska brott”.

4.3 Skatteverket

”Skatteverket anser att revisionsplikten har ett stort värde och är emot avskaffandet av revisionsplikten. Idag när vi har revisionsplikt i alla aktiebolag så vet vi att underlagen till deklarationerna är kontrollerade. Om revisionsplikten avskaffas så önskar vi att underlagen till deklarationerna ändå hålls i ordnat skick. Skatteverket arbetar framåtsyftande och vill att företagen ska göra rätt från början, för att underlätta för företagen kan det komma behövas ytterligare resurser på Skatteverket för att informera och förebygga fel”¹²⁰.

Vi har varit i kontakt med Annette Dahlberg¹²¹, hon sitter även med i Justitiedepartementets utredning. Hon kan inte nu lämna förhandsinformation om vad som kommer i delbetänkandet, men i utredningen ingår att se om en inskränkning av revisionsplikten behöver kombineras med andra åtgärder som förebygger överträdelse av t ex skatt- och redovisningsregler och i så fall föreslå de åtgärder som behövs.

Dahlberg rekommenderade oss att vi med utgångspunkt i våra frågor kunde ha nytta av att titta närmare i broschyren ”Skattefelskartan”, i rapporten ”Svartköp och svartjobb rapport 2007:1” och i ”Skatter i Sverige - Skattestatistisk årsbok 2007”. Utifrån den förstnämnda kan det bli förstås att en stor del av skattefele, dvs. en variant av ekonomisk brottslighet, sker idag hos mikroföretag och små och medelstora företag. Utifrån Skatteverkets Skattefelskarta kan det utläsas att totalt 59 % av skattefele uppstår hos små och medelstora företag¹²² samt hos mikroföretag¹²³. Under rubriken Effektiv skatteadministration poängterar Skatteverket att det krävs ett väl fungerande system för redovisning och betalning av skatter samt en omfattande skyldighet att lämna kontrolluppgifter för att säkra en stor del av skatteuppbörden. De menar att kontrollens indirekta betydelse spelar en avgörande roll då den har en förebyggande effekt på incitamentet för ekonomisk brottslighet genom att den avskräcker från medvetna fel¹²⁴.

De vidarutvecklar hur en ökad öppenhet och insyn ökar upptäcktsrisken och därmed minskar risken för t ex odeklarerade arbetsinkomster¹²⁵. Svartarbetets omfattning är ett reellt problem inom bitar av näringslivet. Om inte spelreglerna för företagande upprätthålls kommer seriösa företag att slås ut och ekonomisk tillväxt hämmas. De menar att en ökad upptäcktsrisk skapas genom bl a en ökad transparens och genom ökade möjligheter att kontrollera att uppgifter lämnas¹²⁶. Skatteverket anser att svartarbete i ökad omfattning följs åt av annan ekonomisk brottslighet¹²⁷. Därför är de oroliga inför framtiden då de ser en ökad acceptans för svartarbete i kombination med strukturella förändringar i näringsverksamheten som torde ha en pådrivande effekt. Många nya jobb kommer att uppstå i små och medelstora företag inom framförallt tjänstesektorn. En tilltagande efterfrågan på småskaliga och arbetsintensiva tjänster leder till att tillväxten av arbetstillfällen kommer att uppstå i sådana sektorer där det finns jämförelsevis sett större möjligheter att alstra svarta arbetsinkomster. Skatteverket menar att denna utveckling måste bemötas effektivt med regelsystem och rutiner som ligger i

¹²⁰ Skatteverket, Anette Dahlberg, 2007-11-19

¹²¹ Skatteexpert på Skatteverket

¹²² Skatteverket definition, Företag med lönesumma 1-50 mnkr

¹²³ Skatteverket definition, Företag med lönesumma < 1 mnkr

¹²⁴ Skatteverket publikation, *Skattefelskartan SKV234*

¹²⁵ Skatteverket rapport, *Rapporten Svartköp och svartjobb 2007:1*, s.15

¹²⁶ *ibid.* s.57

¹²⁷ *ibid.* s.18

takt med tiden¹²⁸. Enligt Skatteverket så handlar svartarbete ytterst om förtroendet för medmänniskor, samhällets institutioner, välfärdssamhället och att regelverken uppfattas som rimliga och rättvisa¹²⁹.

Enligt Dahlberg på Skatteverket är de emot avskaffandet av revisionsplikten, då företagens underlag till deklaration har blivit kontrollerade. De anser sig behöva ökade resurser för att informera och förebygga fel hos de företag som påverkas av detta.

Urban Bjergert, Skatteverket, menar att det är svårt att förutse vad som skulle hända om revisionsplikten avskaffades i mikroföretagen. Han tror att det kanske kommer att uppstå en frivillig revision eftersom företag som inte genomför en revision skulle få en ökad risk. Han menar dock att det kan bli lite bekymmersamt¹³⁰. I en artikel från di.se, 2008-01-07, säger Bjergert¹³¹ att: *”Vår uppfattning är att revisorerna gör en hel del i företagen. De lägger en grundkvalitet i redovisningen som vi kan lita på. Effekten av slopad revisionsplikt blir helt klart en sämre redovisning, vilket i sin tur försämrar skattebasen och ökar skattefelet”*.

4.4 BRÅ

*”Brottsförebyggande rådet (BRÅ) är ett centrum för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom rättsväsendet. Rättsväsendet består av myndigheter som polisen, åklagarna, domstolarna och kriminalvården”*¹³². De menar att en viktig utgångspunkt är att arbeta i förebyggande syfte innan brott sker. BRÅ arbetar för att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället genom *”att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet och brottsförebyggande arbete”*. De arbetar på uppdrag av Sveriges regering och ofta i samverkan med andra myndigheter och organisationer. Deras inställning är enligt Lars Korsell¹³³, *”att revision har en förebyggande effekt och om man tar bort kontroll riskerar brottsligheten att öka, i alla fall med rent teoretiska resonemang”*.

BRÅ anser att aktiebolagens externa revisorer är en viktig förebyggande men också ofta förbisedd aktör. Revisorerna granskar företagens bokföring och kontrollerar dess nivå. Vilket de säger utgör grunden för hur man skall kunna bilda sig en uppfattning om verksamhetens ställning och utveckling¹³⁴.

Korsell redogör för BRÅs ståndpunkt med avseende på incitament kopplat till ekonomisk brottslighet samt hur den kan se ut:

”Ekobrott begår människor för att antingen berika sig och tjäna pengar, minska utgifterna (tex med skatt) för att på det sättet berika sig, inte förlora ställning på grund av att affärer går dåligt och rädda en kritiska ekonomisk situation. Ytterligare ett skäl är bristande kompetens och brister i rutiner. Människor är också olika. En del skulle aldrig begå brott, andra begår brott om tillfälle erbjuds och risken för upptäckt är låg, några är mycket inriktade på att begå brott.

¹²⁸ Skatteverket rapport, *Svartköp och svartjobb 2007:1*, s.93

¹²⁹ Skatteverket publikation, *Skatter i Sverige - Skattestatistisk årsbok 2007*, s.223

¹³⁰ Balans nr 11 2005, *Revisionsplikten lockade till debatt*

¹³¹ Skatteverkets expert i utredningen under Bo Svensson

¹³² www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=2&module_instance=9 2007-12-20

¹³³ jur. dr, Verksjurist, Brottsförebyggande rådet

¹³⁴ BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*, s.5

Försvinner revisionsplikten finns en risk att upptäcktsrisken minskar och det är ett incitament till att begå brott. Ett möjligen större problem om företag inte har goda rådgivare är att nivån och standarden på bokföringen minskar, vilket kan leda till brott som är mer eller mindre avsiktliga”.

4.5 FAR SRS

Lennart Iredahl¹³⁵ har svarat för FAR SRS ståndpunkter gällande vår ansats.

Till att börja med frågade vi om avvecklingen inbjuder till att begå brott och om i så fall både möjlighet och incitament ökas. Enligt direktiven till den pågående revisionsutredningen ska utredaren undersöka bl a hur skattekontrollen och bekämpandet av ekonomisk brottslighet påverkas. Att ta bort den kontroll som en revision innebär utan att införa någon alternativ kontroll hos t ex EBM, Skatteverket eller Bolagsverket skulle öka möjligheterna till brott väsentligt menar Iredahl.

Härnäst undrade vi om avskaffandet av revisionsplikten kan öka möjligheten att begå ekonomiska brott utan att upptäckas? Hur anser FAR SRS att ett avskaffande av revisionsplikten kan komma att påverka den ekonomiska brottsligheten med avseende på att fler företag kan välja att avstå från revision och därmed den kontroll som idag utförs av revisorerna? På det svarade han att revision idag är ur samhällets perspektiv en effektiv kontroll och om möjligheten till brott ökar eller inte beror på vilka alternativa kontroller som samhället inför. FAR SRS kommer att verka för att företag väljer frivillig revision och att kompetensen hos och tilltron till redovisningskonsulter är hög.

Vi ville veta om man från FAR SRS sida anser att avvecklingen av revisionsplikten innebär att det ger ökade incitament för att begå brott, medvetet eller omedvetet, eller om detta bara är spekulationer? Hur anser i så fall FAR SRS att det ger ökade incitament? Vad är den största skillnaden för ”brottslingen”? Iredahl skriver att:

”Incitamenten att begå brott finns nog där redan nu men viljan att begå brotten ökar i takt med att upptäcktsrisken minskar. För nuvarande får vi avvakta revisionsutredningen innan vi kan bedöma hur det blir med risken att bli upptäckt”.

Vi ville veta vad FAR SRS förmodar kommer att hända när revisorerna inte längre i samma utsträckning kommer att utföra revisioner och därmed inte kommer att kunna upptäcka och anmäla brottsmisstankar. Vi undrade hur FAR SRS anser att detta ska bekämpas om det antas att brottsligheten kommer att öka? Hur menar de att alternativen för att komma åt bokföringsbrott kan ske om revisionsplikten avskaffas?

Enligt Iredahl är FAR SRS utgångspunkt att det svenska samhället vill behålla en hög kvalitet på aktiebolagens redovisning och att kontroller kommer att utföras antingen via myndigheter eller genom att finansiärer kräver reviderade och kvalitetssäkrade finansiärer för att ställa upp med krediter. FAR SRS vill erbjuda bra tjänster från högt kvalificerade personer för att kvalitetssäkra redovisningar och genom information förmå marknaden att efterfråga dem. Han påpekar den risk som finns att redovisningen i aktiebolagen får försämrad kvalitet finns redan

¹³⁵ Revisionschef, ansvarig för kvalitetskontroll på FAR SRS Serviceaktiebolag

idag i enskilda firmor och handelsbolag som inte har revisionsplikt idag. Skillnaden är att ägarna där är personligen ansvariga för alla åtaganden medan en aktieägare i huvudsak bara riskerar sitt aktiekapital. Det här medför att kraven på aktiebolagens redovisningar ska vara höga. Avslutningsvis menar Iredahl på att hur brottsligheten ska bekämpas är en fråga för lagstiftaren att besvara.

4.6 Svenskt Näringsliv

Telefonintervju med Carl-Gustaf Burén¹³⁶

Vi har valt att låta respondenten prata ganska fritt istället för att strikt hålla sig till våra frågor. Anledningen till detta är att vi anser att han förde ett intressant och sakligt resonemang samt är väl insatt i ämnet. Han tillsammans med Kerstin Nyqvist¹³⁷ begärde 2005 en översyn av revisionsplikten.

Kan ett avskaffande av revisionsplikten öka möjligheten att begå ekonomiska brott utan att upptäckas?

Teoretiskt sett så ökar ett avskaffande av revisionsplikten möjligheten att begå ekonomiska brott utan att upptäckas men i praktiken är det oklart. Han menar att frågan behöver utvecklas och den ekonomiska brottsligheten behöver bekämpas eller tas itu med på annat vis. Burén har tagit del av rapporten Svenskt Näringsliv där de har gjort ett försök till en genomgång med begränsade resurser. Hans utgångspunkt är att ekonomisk brottslighet inte har diskuterats till sin spets ännu. Han menar på att den allmänna uppfattningen är att revisionsplikten är ett trubbigt instrument. Även om vi ser ett ökat antal anmälningar så innebär det ej automatiskt att revisionen upptäcker den mer allvarliga ekonomiska brottsligheten. Burén anser att bästa sättet att bemöta den ekonomiska brottsligheten är att man arbetar på ett annat sätt.

Inbjuder avvecklingen till att begå brott, ökas både möjlighet och incitament?

Han menar att frågan är omtvistad och belyser en intressant aspekt närmare bestämt att enskilda näringsidkare inte har revisionsplikt vilket aldrig har diskuterats. Det är inte bara aktiebolag som begår ekonomiska brott. I praktiken har små aktiebolag och enskilda näringsidkare lika stort ansvar med avseende på bl a skattehanteringen, lån etc. Skillnaden mellan små aktiebolag och enskilda näringsidkare är marginell i fråga om personligt ansvar för ägarna.

Anser Svenskt Näringslivs att avvecklingen av revisionsplikten innebär att det ger ökade incitament för att begå brott (medvetet eller omedvetet) eller är det bara spekulationer?

Burén säger att det har i de flesta regelsystem konstaterats att de som vill begå ekonomisk brottslighet kan det, risken finns i alla led. Man måste se till det som fungerar för huvuddelen av företagen. När det gäller systematisk brottslighet har revisorn mindre betydelse. När det däremot gäller omedvetna fel har revisorn på ett sätt en preventiv effekt, men han anser att

¹³⁶ Civilekonom på Skatteavdelningen, Svenskt Näringsliv

¹³⁷ Skatter, rättssäkerhet på skatteområdet, Svenskt Näringsliv

problemet snarare ligger i reglernas konstruktion än att det är fråga om ekonomisk brottslighet. Han exemplifierar det genom att påvisa att om ett litet aktiebolag klassificerar intäkter eller kostnader felaktigt eller fel i tid så anses det som ett bokföringsbrott. Han menar att detta är ett svårt område som borde kopplas till annat än revisionsplikten. En stor del av företagen har inte revisionsplikt och därför är det bättre med generella åtgärder än revisionsplikten.

Vad skulle kunnat göra för att komma åt den omedvetna ekonomiska brottsligheten?

Han anser att regelförenkling är en stor del av svaret. Det pågår en parallell utredningen om förenklade redovisningsregler där syftet är att uppnå ett enklare regelverk. Svenskt Näringsliv har mer fokus på rättssäkerhetsfrågorna. Ett exempel på det är att idag kommer huvuddelen av företagen felaktigt i kläm vid skattegranskning av Skatteverket. Ett schablonartat skattetillägg utgår automatiskt med ett jättebelopp jämfört med de fel som begåtts/uppstått. Burén efterlyser ett mindre ”trubbigt” Skatteverk. Huvudparten av näringsidkarna får då lättare att bedriva sin verksamhet. Han understryker att Svenskt Näringsliv har till syfte att främja för företagen men poängterar samtidigt att det inte innebär att de därmed vill bagatellisera den ekonomiska brottsligheten. De vill däremot att den ses i ett perspektiv.

Vad skulle kunnat göra för att komma åt den medvetna ekonomiska brottsligheten?

Han menar att frågan bör ligga inom ramen för avsedda myndigheter. Han tror inte att Skatteverket anser att medveten ekonomisk brottslighet förhindras med hjälp av ett bibehållande av revisionsplikten. Ytterligare en intressant aspekt som han tar upp är frågan om den allmänna kvalitén på deklarerade försämrade i och med avskaffandet av revisionsplikten. Han hävdar att det inte finns någon entydig bild på att reviderade aktiebolag skulle vara bättre än enskilda näringsidkare. Han säger att det inte behöver vara någon kvalitetskillnad på redovisningskonsulter jämfört med revisorer. En deklarerad som är upprättad av en revisor håller inte automatiskt en högre kvalitet. Enligt uppgifter från BRÅ gjordes en genomgång av ett 100-tal företagsdeklarerade för att avgöra om de var enskilda näringsidkare eller aktiebolag, slutsatsen var att de inte kunde se någon skillnad.

Han säger att revisionen i sig är effektiv men det är inte självklart och menar att de enskilda näringsidkarna har blivit ”förbisedda” i debatten. Raljerande säger han att vi har ett förmyndarsamhälle där enskilda näringsidkare omyndigförklaras. Historiskt sett har det alltid varit så att det är den ”Goda staten som är övervakare” vilken därmed skulle vara bättre än individen på att avgöra vad som är rätt och fel. När lagstiftningen om revisionsplikten infördes 1983 var det allmänhetens intresse som var avgörande vilket numera har övergått till ett mera företagervänligt synsätt. Utvecklingen har enligt Svenskt Näringsliv gått åt rätt håll vilket de anser är betydande.

Svenskt Näringsliv anser att Sverige inte skall ha sämre villkor än andra länder för att kunna upprätthålla en internationell konkurrenskraft. Han nämner Holland, England, Tyskland, Frankrike och betonar att speciellt Holland är duktiga på att utnyttja alla lättnadsregler till skillnad från Sverige som inte aktivt arbetar för detta. Det är iögonfallande att Sverige i princip är ensamma kvar med revisionsplikten.

4.7 Företagarna

Karin Berggren¹³⁸ skrev i sitt svar: ”Företagarnas fokus är att se till att det blir så enkelt och lätt som möjligt att driva företag”. Ekonomisk brottslighet måste bekämpas med adekvata metoder och att Företagarna inte anser att revision är en adekvat metod eftersom det bara kommer åt dem som gör oavsiktliga fel och inte de som vill begå brott.

”Möjligheterna att begå brott utan att upptäckas ökar när det är en utomstående mindre som granskar. Men är det så många som kommer att ta den möjligheten och kommer brotten ändå att upptäckas? Skatteverket har under senare år fått utökade möjligheter för kontroll av de s.k. kontantbranscherna genom reglerna om personalliggare och snart träder kravet på certifierat kassaregister i kraft. Detta innebär att ekonomisk brottslighet kan upptäckas med andra metoder. Dessa andra metoder är kanske också mer lämpliga eftersom revisorerna upptäcker brottet långt efter att det är begånget. Dessutom finns en undersökning från Storbritannien som visar att det inte var fler fel i oreviderad bokföring än i reviderad bokföring. Som jag ser det är incitamenten till att begå brott, d.v.s. ekonomisk vinning oförändrad. Däremot kan det förefalla som att det blir mindre risk för upptäckt”.

Berggren menar att visserligen kommer de oavsiktliga brotten som upptäcks och rättas i och med granskningen inte kommer att ske i samma utsträckning. Däremot tror hon att den ökade kontrollmöjligheten hos Skatteverket leder till samma eller andra felaktigheter upptäcks tidigare. Precis som idag för enskilda näringsidkare med dagens system tror inte hon att oavsiktliga bokföringsbrott kommer uppdagas. Svaret på frågan om antagandet att brottsligheten kommer att öka svarade hon att: ”Metod för bekämpning kan bara väljas efter man har analyserat vad det är för brott som begås, varför det begås och hur det begås”. Berggren anser att problemet med ekonomisk brottslighet är bl a att den drabbar deras medlemmar då de utsätts för osund konkurrens. Hon anser att det är riskabelt att göra affärer med ekonomiska brottslingar då de naturligtvis kan hålla lägre pris om de inte betalar skatter och sociala avgifter m.m. eller om de driver en rörelse för att tvätta pengar.

”Detta ställer till problem för seriösa företagare. Ett annat problem är om du som företagare anlitar ett företag som uppger att de har F-skattsedel för att utföra ett arbete och det sedan i efterhand visar sig att de inte har F-skattsedel utan du borde ha hållit inne 30 % i preliminär skatt för det utförda arbetet alternativt att Skatteverket ser den som utfört arbetet som anställd med såväl konsekvenser för preliminärskatt som arbetsgivaravgifter och moms”.

Hon upplever inte att Företagarna har blivit påhoppade kring debatten att avskaffandet av revisionsplikten skulle generera en ökad ekonomisk brottslighet, ”men naturligtvis finns det andra med en annan åsikt än Företagarnas”. Hon anser att det är få fall av ekonomisk brottslighet som upptäcks av revisorer i förhållande till antalet revisioner som utförs, utan de upptäcks på annat sätt t.ex. av Skatteverkets skatterevisorer eller i samband med företagskonkurser. Om revisorernas roll skriver hon följande:

”Vi har gjort bedömningen att revision inte är en effektiv åtgärd för att stoppa den medvetna ekonomiska brottsligheten. När det gäller att stoppa de fel som görs i

¹³⁸ Expert för Företagarna i Utredningen om revisorer och revision.

bokföring m.m. omedvetet så är det effektivare användning av resurserna att det görs rätt från början och inte genom kontroll i efterhand. Redovisningen ger viktig information till företagare inför olika typer av beslut och de har därför ett behov av den är korrekt. Det som företagare uppskattar hos sin revisor är ofta sakkunskapen i ekonomiska frågor”.

Vi bad Berggren svara på ytterliggare frågor, angående begreppet incitament samt om ett avskaffande av revisionsplikten ökar den, hon svarade följande:

”Kul att ni i ert senare e-postmeddelande tar upp användningen av incitament. För mig är incitament en sort drivkraft eller orsak till ett agerande. Jag är jurist så för mig är ekonomisk vinning eller oförstånd/okunskap det självklara svaret på varför personer begår ekonomisk brottslighet. Dessa skäl finns oavsett om företag revideras eller inte. Revisorernas anmälningsskyldighet är inte i sig ett tillräckligt skäl för att behålla plikten att ha revisor i småföretag”.

4.8 Övriga intressenter

4.8.1 Juridiskt sakkunnig

Håkan Hydén¹³⁹ skrev följande i sitt svar:

”Avvecklingen ökar möjligheten att begå ekonomisk brottslighet och att denna således kommer att öka. Att tala om att incitamenten ökar är kanske lite för starkt. Jag tror inte att drivkraften för ekonomisk brottslighet är så beroende av revisionsplikten i sig, utan att det rör sig om andra krafter. Dvs. en lucka i kontrollsystemet är inte ett incitament att begå ekonomisk brottslighet, däremot något som kan underlätta för dem som ägnar sig åt sådan att "gå fria".”

4.8.2 Små aktiebolag

Synpunkter från ”små- och medelstora företag” angående avskaffandet av revisionsplikten samt ekonomisk brottslighet, huruvida incitamentet ökar eller inte. Våra respondenter har uttryckt önskemål om att få vara anonyma vilket vi har tagit hänsyn till och har gett dem fingerade namn.

Respondent Nalle Puh¹⁴⁰: Revisorns betydelse för att stävja den ekonomiska brottsligheten anses vara liten. Majoriteten av den information revisorn använder i sitt arbete med vilken de baserar sina beslut och revisionsberättelsen på kommer från företaget. Den tiden revisorn har med företaget oftast för kort för att kunna upptäcka något som företaget vill dölja. Om syftet är att via företaget begå ekobrott så tas det hänsyn till revisorn genom att använda medel/konton/sätt som erfarenhetsmässigt tidigare inte ha behövt gå igenom med revisorn i tidigare revisioner. Avskaffandet av revisionsplikten ger inte ett ökat incitament antalsmässigt utan de företag som tidigare begått ekobrott kommer att fortsätta troligtvis i ökad omfattning. De företag som följer lagen idag kommer sannolikt göra så fortsättningsvis. Vid ett eventuellt

¹³⁹ Professor i rättssociologi, Juridiska institutionen, Lunds Universitet.

¹⁴⁰ Ekonomichef med tidigare erfarenheter som internrevisor.

avskaffande kommer revisorn att behållas eftersom revisorn har betydelse utöver granskningen, de ger information/råd på nya lagar som rör företaget, föreslår förbättringar och kan även användas som bollplank. Den generella uppfattningen tycks vara att när en revisor har granskat ett bolag så förekommer inga oegentligheter, detta sannolikt för att de tror att granskningen är mer detaljerad än den är. Dock tar formaliteten längre tid och det finns därför inte så mycket tid kvar till egentlig granskning. I många fall är fusket för bra för att upptäckas vid en granskning, då en ordentlig granskning tar längre tid än revisorn har. Nalle Puh har erfarenhet att ett ekonomiskt bedrägeri har förekommit på ett företag i över 10 år utan att ha upptäckts av revisorer.

Respondent Ior¹⁴¹: Revisorns roll i att stävja den ekonomiska brottsligheten är viktig framför allt inom vissa branscher där okunskapen är stor. Samtidigt är det Iors fullaste övertygelse att i den stora ekonomiska brottsligheten så har Revisorn en större skuld och delaktighet än många tror. Vill man via företaget begå ekonomisk brottslighet väljer man snarare en oseriös revisor än att avstå. Ior anser inte att incitamentet för att begå ekobrott kommer att öka i och med ett avskaffande. Oavsett revisionsplikens framtid kommer Iors företag behålla revisorn. Anledningen till att många intressenter verkar tro att när en revisor granskat ett bolag så förekommer det inga oegentligheter i bolaget anser Ior är av samma skäl som att 40-talisterna sa att Internet var en dagslända, dvs. okunskap och blåögdhet. En orsak till att fusket inte upptäckts vid granskning tror Ior beror på att revisorn väljer att granska "light" av ekonomiska skäl. Det mesta fusket går att komma åt med en noggrann revision.

Respondent Tiger¹⁴²: Tiger anser att revisorn har en ganska stor betydelse. Speciellt med tanke på att granskningen från myndigheterna är ganska grov och inte speciellt frekvent förekommande. I bokslutet nu så är det revisorn som granskar alla rapportering till skattemyndigheterna och det gör han (revisorn) mer eller mindre på uppdrag av dem har Tiger uppfattat det som. Tiger tror att om man tar bort revisorn så måste skattemyndigheten granska och kontrollera företagen på ett helt annat sätt än vad som sker idag vilket verkar som Ebberöds Bank¹⁴³. Huruvida man använder sitt bolag till att begå brott och om någon hänsyn tas till revisorn i så fall, anser Tiger att det som har störst inverkan är nog hur pass rakryggad revisorn är. Som i alla yrken finns det de som tar konflikten och de som sticker huvudet i sanden. Tiger menar att det är helt klart att revisorn har möjligheten att stävja sådana avsikter om han bara vill ta fighten, om revisorn nu verkligen går emot företaget och flaggar vi sina egna kanaler för oegentligheter så kan han skapa stora problem för företaget. Däremot tror inte Tiger på konspirationsteorin, dvs. att tillfället gör tjuven, utan att nästan alla företagare är ärliga och kommer så att förbli. Det gäller att fånga upp de som har för avsikt att begå brott under alla förhållande och då tror Tiger att revisorn kan ha en förebyggande effekt.

Företaget Tiger arbetar på har inte tagit ställning än till huruvida de kommer att behålla revisionen. Om företaget inte behåller revisionen kommer de troligtvis att använda dem vid redovisnings- och skattefrågor. Intressenternas övertro på en revisors granskning ligger i att de tror att granskningen är heltäckande av allt som skett i företaget och att det inte skulle finnas något som inte prövats av revisorn. I verkligheten gör revisorn endast en stickprovsgranskning vilket också brukar framgå ganska klart av revisionsberättelsen. Lite grund för det kanske finns i den mån revisorn gör en verklig förvaltningsrevision också men Tiger tror inte att det sker i alla företag. Tiger tycker att mycket av granskningen bygger på

¹⁴¹ VD, verksam inom företagets ekonomi och finans.

¹⁴² Ekonomichef och har tidigare erfarenheter som bl a bankdirektör, finanscontroller samt ekonomichef för ett multinationellt företag.

¹⁴³ Ebberöds Bank har på senare tid fått en beteckning för förlustaffärer. (www.susning.nu)

förtroende. Känner revisorn att något ser skumt ut lägger han nog mer krut på granskningen men allt har en baksida. Granskar revisorn mer blir kostnader för företaget högre och då finns risken att företaget bara byter revisor tills de hittar en som inte bryr sig. Tigers slutsats blir att vill man så kan man både dölja och upptäcka oegentligheter från bådassida.

Respondent Nasse¹⁴⁴: Enligt Nasse är revisorns roll som brottsbekämpare begränsad och som övervakningsorgan spelar skatteverket en betydligt större roll. Dock anser Nasse att revisorn som kontroll- och hjälporgan spelar en viktig roll för att förebygga både medvetet fusk och icke medvetet fusk i form av okunskap. För större bolag är revisorn ett måste, i synnerhet för de börsnoterade. För mindre bolag anser Nasse att man kan se över nyttan revisorn gör. För en enklare organisation får det inte vara ett hinder att ekonomin blir svår att sköta pga. för mycket administration då detta är till nackdel för god entreprenörskap och nyetablering av småföretagande. Nasse tror inte att man tar hänsyn till revisorn när man går via sitt företag för att begå ekobrott. Däremot vid mindre avancerade ekobrott tror Nasse att bolagen existerar under en för kort tid (kanske inte ens för att fullgöra ett revisionsår). Vid mer avancerade ekobrott tror Nasse att man har ekonomiskt kunniga personer involverade som kan ”dribbla” bort revisorn. Däremot tror han att vissa bolag undviker småbrott (t.ex. icke befogade avsättningar för att undvika skatt) med hänsyn till revisorn. Nasse anser att avskaffandet av revisionsplikten möjligen ger ett ökat incitament för mindre allvarliga brott men tror på god etik och har man inte fuskat förut kommer man troligtvis inte att göra det framöver heller. Har man däremot ont uppsåt från början tror Nasse definitivt att incitamentet ökar.

I dagsläget ägs företaget av ett högriskkapitalbolag som avser att sälja av bolaget inom en tidsrymd av 1-3 år. Under de omständigheterna behålles revisorn då det är till fördel vid försäljningen, därför är svaret ja på den frågan. Annars beror det på sammansättningen av intressenter, är företaget högt belånat kräver troligtvis banken att man har en extern revisor, om styrelsen inte har god inblick i den dagliga driften lär de vilja ha en revisor och om företaget kan köpas och säljas på marknaden (eller på annat sätt vara föremål för spekulation) skall det finnas en extern revisionsfunktion. Generellt tror Nasse att man ser till att skaffa sig kompetensen inhouse för att då även kunna använda revisorn till relaterat arbete. I deras fall finns kompetensen till stor del inom bolaget och därför skulle de troligtvis inte fortsätta att använda deras revisionsbolag. Möjligen för juridisk hjälp eller för vidareutbildning av anställda. Nasse tror att i de flesta fall är fusket ”för bra”. Framförallt för att revisorn ofta är inkopplad under en väldigt kort och intensiv period och inte har tid till att göra en tillräckligt djupgående granskning för att upptäcka fusket. Den information som revisorn gör sin bedömning kommer till största del från företaget och då finns det god möjlighet att manipulera dokumentation och på annat sätt sopa smutsen under mattan. Dock tror Nasse att om revisorn anar oråd och väljer att göra en mer djupgående granskning upptäcker denne det mesta fusket.

¹⁴⁴ Controller på ekonomiavdelningen på ett företag och har bl a ansvar för upprättande av årsbokslut samt samarbetet med företagets revisorer.

5. Analys

I detta kapitel presenteras och analyseras det resultat vi genom vårt empiriska material kommit fram till. Med hjälp av litteraturkapitlet analyseras de svar vi fått från våra respondenter samt varför de har den inställning till vår frågeställning som de har. Vi hoppas att denna presentation hjälpt till att öka läsarens förståelse för ämnets komplexitet.

Hur underbart det skulle vara att ha en Riktig Hjärna, som kunde tala om saker och ting för en!
Nalle Puh - A.A. Milne

Det empiriska materialet har vi analyserat utifrån problemställningarna samt vår litteratur inklusive de valda teorierna. En viktig del av arbetet har varit att undersöka de olika intressenternas synpunkter på hur stor roll revisorn har för att öka småföretagarnas incitament att vara laglydiga, dvs. hur stor roll spelar revisorerna/revisionen i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Ytterligare en aspekt på vår ansats har varit huruvida respondenterna anser att brottsincitamentet kommer att påverkas av ett eventuellt avskaffande. De flesta av de respondenter vi valde ut till examensarbetet hade i olika grad möjlighet att besvara våra frågeställningar. Som vi nämnt tidigare har vi fått göra oönskade avgränsningar vilket innebär att analysen bitvis är något svag. Jämförelsevis med om alla intressenter haft möjlighet att svara utförligare vilket naturligtvis hade resulterat i en mer heltäckande bild. Att alla respondenter inte kunnat lämna grundligare svar än de gjort, tror vi beror på ett flertal faktorer som bl a att kopplingen mellan revisionsplikten, ekonomisk brottslighet och incitament är en komplex fråga utan enkla svar. I relation till det subjektivitetsresonemang vi för kan de vaga svaren även ha uppstått pga. att respondenterna kanske vill eller inte vill betona vissa delar.

Stora delar av den debatt som förs kring ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten fokuserar på om den ekonomiska brottsligheten kommer att öka eller inte. Vår fokus i examensarbetet har legat på vilken roll revisorn spelar i kampen mot ekonomisk brottslighet relaterat till att öka småföretagarnas incitament att vara laglydiga. Flera av våra respondenter nämner att revisionens förebyggande syfte kan påverka incitamentet för ekonomisk brottslighet. Spelar revisorernas anmälningsskyldighet egentligen så stor roll med tanke på att de enbart står för ett marginellt antal anmälda misstankar om ekonomisk brottslighet? En fråga är hur respondenterna har definierat ordet incitament, vilka antaganden lägger de in i begreppet? Kan det vara något de säger för att trycka på ett starkt argument för att behålla revisionsplikten eftersom det naturligt ligger i deras intresse?

De respondenter som svarade på våra frågor var eniga om att ekonomisk brottslighet är ett problem, men var oense huruvida revisionsplikten är det bästa verktyget till att hindra det. Åsikterna går isär när det gäller frågan om ett avskaffande av revisionsplikten innebär ökade incitament för företagen att begå ekonomiska brott. Frågan om möjligheten ökar att begå brott utan att upptäckas är det en större enighet kring. De som är mest negativa till en avskaffning är också de som anser att revisorerna bidrar med en preventiv effekt på den ekonomiska brottsligheten i större utsträckning än de som är positiva till avskaffningen. Att de som är mer

positiva baserar sina synpunkter på den tillgängliga statistik som finns gällande revisionernas bidrag till att anmäla misstankar om ekonomisk brottslighet är inte svårt att anta. Statistiken visar på att revisorerna enbart står för ca 4 % av anmälningarna, Skatteverket och konkursförvaltare står däremot för hela 61 % av anmälningarna. Detta torde innebära att revisorernas roll är ringa i sammanhanget. Ytterliggare en aspekt som framkommit framförallt från dem som är för ett avskaffande är att de är inte på något sätt emot revisionen som sådan utan är negativa till själva plikten.

Intressentmodellen

I intressentmodellen är företagets mål att tillgodose sina intressenters krav. Ett krav skulle följaktligen vara att småföretaget uppträdde laglydigt gentemot sina övriga intressenter. Det är inte alla våra intressenter som svarade som de torde ha gjort enligt modellen. De som menade att den ekonomiska brottsligheten kommer att öka ansåg inte att samspelet som intressentmodellen betonar var avgörande för hur incitamentet till laglydighet skulle påverkas. Deras svar stämmer inte med modellens antaganden om beroendeförhållanden dem emellan utan passar bättre in på agentteorins resonemang. Vi tror att de avvikande svaren bl a beror på att våra intressenter har starka bakomliggande motiv för sina ståndpunkter och att ingen kompromiss uppnås. Enligt intressentmodellen torde vi ha fått svar där samtliga hade sett mer till både sina egna och varandras intressenters synvinkel. Är det möjligen så att respondenternas egenintressen kolliderar med allmänhetens bästa? Samma fråga kan ställas när svaren analyseras från de intressenter som svarade i enlighet med intressentmodellens antaganden, dvs. de som inte tror att ett avskaffande av revisionsplikten kommer att leda till att incitamentet för laglydighet påverkas.

Agentteori

För att sätta respondenterna och de små aktiebolagen i relation till varandra har vi valt att dra paralleller till agentteorin. Enligt vår mening kan man säga att en del av respondenterna ser de små aktiebolagen som parter vilka tar självständiga beslut, handlar i eget intresse och har konfliktartade relationer med sina övervakare. De har egna mål som inte alltid överensstämmer med deras "övervakares" och kan även hemlighålla eller förvränga information. Agentteorin betonar som tidigare nämnts vikten av kontraktet, i vårt fall skulle det vara den granskade revisionsberättelsen, för att skapa incitament mot ekonomisk brottslighet och påverka och styra aktiebolagets beteende i önskvärd riktning. Enligt teorin tas problemet med skilda intressen bäst omhand med hjälp av kontrakt, vilket stämmer bra med de respondenterna som är negativa till ett avskaffande och tror att vi behöver revisionsplikten för att stävja den ekonomiska brottsligheten. Därmed öka de små aktiebolagens incitament att vara laglydiga. Det är däremot svårare att applicera antagandena i modellen på de respondenter som har en mer optimistisk syn på företagarna och på hur brottsbenägna de skulle vara. Där har vi istället applicerat intressentmodellen för att analysera våra svar.

EBM

Enligt EBM kan incitament för att begå ekonomiska brott vara att en bransch styrs av normer som är oförenliga med rådande lagar och regelverk. Är branschen dessutom drabbad av en utbredd ekonomisk brottslighet med en snedvriden konkurrens kan kriminalitet vara en möjlig lösning för att konkurrera under likadana betingelser. Ur ett agentteoretiskt perspektiv bedöms individens riskbenägenhet i förhållande till den vinst individen bedömer att den kan tillskansa sig. Vår tolkning är att en stor del av orsakerna bakom bokföringsbrott beror på okunskap och slarv, vilket vi tror är vanligare bland små företag som troligtvis har en mindre om än någon ekonomiavdelning alls utan kanske rent av själva sköter sin bokföring. EBM:s ståndpunkt är att revisorerna har en stor betydelse ur ett allmänt brottsförebyggande perspektiv, således

skulle revisorernas försvinnande leda till att incitamentet ökar enligt dem. Att EBM vill framhäva revisorernas roll kan eventuellt kopplas till deras samarbete med FAR SRS angående revisorernas anmälningsskyldighet vid misstankar om brott.

Skatteverket

De menar att kontrollens indirekta betydelse spelar en avgörande roll då den har en förebyggande effekt på incitamentet för ekonomisk brottslighet genom att den avskräcker från medvetna fel. Skatteverket har ett stort intresse i att småföretagarna är laglydiga och sköter sina åtaganden genom att bl a betala skatt och avgifter. Eftersom agentteorin är inriktad på olika sätt att kontrollera agenternas egennyttiga beteende, däribland med en revisor som en form av kontrollfunktion, anser vi att den stämmer väl överens med Skatteverkets behov av att försäkra sig om att deras intressen bevaras. Vi tror att deras ståndpunkt att ett avskaffande av revisionsplikten skulle minska incitamentet för laglydighet sannolikt präglas av att revisionen idag underlättar Skatteverkets arbete. Det kan implicit antas att det inte enbart är incitamentets ökning de är rädda för utan även hur deras egen arbetsbörda kommer att påverkas när de tar ställning mot avskaffandet av revisionsplikten.

BRÅ

Något som BRÅ diskuterar mycket i sin rapport är att revisorn kan ha en för hög toleransnivå när det gäller anmälningsskyldigheten. Det torde i så fall innebära att revisionsplikten trots allt inte fångar upp en del av de medvetna ekobrott som de facto upptäcks och bekräftar således att det är mest ifråga om omedvetna ekobrott som revisionen spelar en avgörande förebyggande roll. Lite märkligt kan tyckas att de är emot ett avskaffande av revisionsplikten när de i sin rapport Revisorernas anmälningsskyldighet drar slutsatsen att: *”Mot bakgrund av att brotten är svåra att upptäcka och att revisorernas drivkrafter aldrig kommer att vara att upptäcka och anmäla brott är det inte troligt att anmälningsskyldigheten kommer att ha en viktig roll för antalet brottsanmälningar eller vilken typ av brott som anmäls”*.

Deras inställning är enligt Lars Korsell *”att revision har en förebyggande effekt och om man tar bort kontroll riskerar brottsligheten att öka, i alla fall med rent teoretiska resonemang”*. Detta teoretiska resonemang stämmer väl överens med att revisorn skulle vara en nödvändig övervakande faktor enligt agentteorin. BRÅs inställning passar även in bra på att det enligt agentteorin är viktigt med en tillsedd överenskommelse vilken har stor betydelse för att skapa incitament samt påverka och styra agentens beteende. Utan kontrollen skulle således småföretagarnas incitament att vara laglydiga sjunka enligt BRÅ samt agentteorin.

FAR SRS

De anser att möjligheterna till brott kommer att öka i och med avskaffande av revisionsplikten om inte något alternativ till revision införs. I rapporten från ECON står följande: *”Nytan för företagets ägare och kreditorer, standardiserad information för olika intressenter och förebyggande av ekonomisk brottslighet framstår som de mest betydelsefulla motiven bakom revisionspliktens införande”*¹⁴⁵. Lennart Iredahl lyfter fram revisions betydelse som en kontroll. Vi frågade även FAR SRS vad händer när revisorerna inte kan revidera i samma utsträckning som idag, vilket leder till att de inte kan upptäcka samt anmäla brott. Lennart lyfter fram att samhället kommer fortfarande vilja ha en hög kvalitet på redovisningarna och att antingen via myndigheter eller via finansiärer kommer kontroller att utföras. Farhågen med bristen på kvalitetssäkringen i och med ett avskaffande av revisionsplikten kan anses relevant i paritet med BRÅs ståndpunkt att revisionen har stor betydelse för kvaliteten på

¹⁴⁵ ECON rapport 2007-092, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*, s.5

årsredovisningen. En slutsats vi anser rapporten drar är att vid ett avskaffande av revisionsplikten blir det enskilda bolaget ansvarig för den kvalitetssäkring revisorn bidrar med idag. Både Skatteverket, rapporten och FAR SRS anser att granskningarna kommer att öka och att det kommer att krävas mer resurser.

Iredahl tror att viljan att begå brott kommer att öka i och med upptäcktsrisken minskar samt att incitamenten redan finns. Det här påståendet är applicerbart på de företag som inte är seriösa, de som är ute efter att tjäna snabba pengar på lagligt eller olagligt sätt och det kommer med största sannolikheten öka. Visserligen minskar upptäcktsrisken med en avveckling, men vi är inte helt övertygade att incitamentet är tillräckligt starkt för att *björja* begå ekonomiska brott. Det skall bli intressant att se utredningens alternativ till den kontroll revisionen till viss del utgör, för att upptäcktsrisken inte skall bli för låg vilket i sin tur kan bli ett incitament för ekonomisk brottslighet. Även FAR SRS resonemang kan följaktligen kopplas ihop med agentteorin, särskilt deras antaganden om att småföretagarna skulle vara opportunistiska, ha egna mål som kan kollidera med deras intressenter samt att småföretagarna kan hemlighålla eller förvränga information för sina intressenter.

Svenskt Näringsliv

Carl-Gustav Burén

Buréns åsikter skiljer sig vida i förhållande till EBM när det kommer till revisorernas betydelse som en preventiv effekt på den ekonomiska brottsligheten. Han instämmer dock att när det kommer till de omedvetna felen kan revisorn ha en viss preventiv effekt men han anser att det största problemet kring omedvetna fel ligger i reglernas konstruktion snarare än att det är fråga om ekonomisk brottslighet. Hans åsikt är att fel och brister i bokföringen och de konsekvenser det leder till är ett svårt område där kopplingen torde vara till annat än revisionsplikten. BRÅ däremot anser att uppståndelsen kring anmälningarna kan bidra till en preventiv effekt men de anser att den största förebyggande effekten ligger i att det finns en anmälningsskyldighet och att revisorerna kan förmå sina kunder att lyda lagen. Burén menar också att enligt ett teoretiskt resonemang så ökar möjligheten att begå ekobrott utan att upptäckas vid ett avskaffande av revisionsplikten. Han anser däremot att bekämpningen av ekobrottsligheten skall bekämpas med alternativa metoder. Vi antar att han baserar det på det faktum att revisorerna trots sin anmälningsplikt enbart står för en ringa del av de anmälningar som görs. En intressant aspekt han lyfter fram som inte framskyntat särskilt mycket i debatten är att enskilda näringsidkare inte har revisionsplikt vilket han menar aldrig varit föremål för diskussion. Respondenten har följaktligen en mer positiv syn på småföretagarnas drivkrafter till att vara laglydiga och menar att de, i likhet med de enskilda näringsidkarna skulle kunna fungera i samspel med övriga intressenter enligt intressentmodellens antaganden. Det påståendet om laglydigheten stämmer väl överens med Tiger, med Nalle Puh och Nasse till en viss del. Buréns åsikter gällande "den goda staten" som övervakare samt deras omyndigförklarande av företagen står helt i motsats till agentteorins antaganden samt mot de respondenter som har svarat enligt den.

Rapporten Revisionsplikten i små aktiebolag

Enligt rapport kan man dra slutsatsen att revisionsplikten främst är av intresse för samhället framför företagsledning och aktieägare. Detta faktum speglar de argument som framfördes redan 1983 i och med införandet av plikten. Rapporten kommer även fram till slutsatsen att revisionen kan ha en preventiv och förebyggande effekt på ekonomisk brottslighet, vilket ligger i linje med vad EBM framför. Thorell & Norberg är dock mer tveksamma till hur stor den här effekten är. En anledning till den slutsatsen är bl a att revisorernas anmälningskyldighet inte omfattar de bolagsformer som inte har revisionsplikt. Dessa

bolagsformer kan då väljas av brottsbenägna personer för att undgå anmälningsskyldighet. En effekt som dock inte lyfts fram är att brottsbenägna personer troligen inte vill driva verksamhet i en företagsform där de har ett personligt ansvar. Det finns inga studier om slopad revisionsplikt i andra EU länder som stödjer motivet att behålla revisionsplikten som en brottsförebyggande åtgärd.

Företagarna

Företagarnas bedömning om att revisorn inte är en effektiv åtgärd för att motverka den omedvetna ekonomiska brottsligheten, Svenskt Näringsliv är inne på samma tankesätt, medan Lundin på EBM menar att revisorns roll idag är som ett avhållande instrument och till viss del verkar brottsförebyggande. Däremot den omedvetna ekonomiska brottsligheten exempelvis okunskap eller slarv i bokföringen anser Företagarna skall minimeras genom att öka kunskapen hos företagen att göra rätt från början istället för att kontrolleras i efterhand. Berggren säger: *”Det företagare uppskattar hos sin revisor är ofta sakkunskapen i ekonomiska frågor”*, vilket stämmer väl överens med flera av svaren från våra småföretagsrespondenter som säger att de kommer att behålla revisorn som en ekonomisk rådgivare/konsult samt ett viktigt bollplank. Det ligger även väl i linje med intressentmodellens antaganden om vikten av ett gott samarbete intressenterna emellan.

Ett problem som Karin Berggren lyfter fram angående ekonomisk brottslighet är att den drabbar Företagarnas medlemmar då de utsätts för osund konkurrens. Intressant är att exakt det problem hon påpekar bekräftar det EBM:s rapport påvisar, dvs. att den ekonomiska brottsligheten försämrar förutsättningen för företagandet. Hon håller med om att en effekt i och med avskaffandet av revisionsplikten är att de oavsiktliga brotten inte kommer att upptäckas och rättas pga. revisorns granskning i samma utsträckning. Hon välkomnar alternativ till den kontrollfunktion som revisionsplikten innebär, hon exemplifierar med att beskriva hur Skatteverket under senare år har fått utökade möjligheter för kontroll av de s.k. kontantbranscherna. Företagarna anser att ekonomisk brottslighet kan upptäckas med andra metoder. Vilka hon anser mer lämpade eftersom brotten hinner begås innan revisorerna upptäcker dem. De förslag till alternativ Företagarna nämner ligger i linje med en av de slutsatser ”ECON rapporten” kommit fram till, att i slutändan handlar det om en omfördelning av resurser där skattebetalarna får stå för kostnaden till förmån för de små aktiebolagen.

Berggren i egenskap av jurist anser att personer som begår ekonomisk brottslighet gör det för ekonomisk vinning eller oförstånd/okunskap, vilket inte är något som ändras pga. revision. Hon menar att incitamentet att vara laglydiga inte skulle sjunka utan revisionen och frångår således agentteorins antaganden. Med sitt resonemang avser hon att revisorernas anmälningsskyldighet i sig inte är ett tillräckligt skäl för att behålla revisionsplikten. Trots att BRÅ är emot ett avskaffande av revisionsplikten anser de att drivkraften för revisorerna på intet vis är att upptäcka och anmäla brott. De anser att resultatet av detta troligtvis är att anmälningsskyldigheten kommer att spela en biroll för både antalet brottsanmälningar och vilken typ av brott som anmäls. Med tanke på ovanstående resonemang där parter med motsatt åsikt om revisionsplikten skall avskaffas är de rörande överens om revisorns roll i vissa avseende, vilket torde underlätta för representanterna i utredningen att komma fram till en kompromiss.

Juridiskt sakkunnig – Håkan Hydén

Hydén anser inte att drivkraften bakom ekonomisk brottslighet är bunden till revisionsplikten som sådan, troligtvis ligger det andra krafter till grund för det. Han menar att den lucka i kontrollsystemet som skapas vid ett avskaffande inte utgör något incitament i sig att begå

ekonomisk brottslighet, konsekvensen blir sannolikt att det underlättar för ”ekobrottslingen” att gå fri. Vår tolkning av Hydéns resonemang kan inte kopplas till agentteorins antaganden om att det krävs en övervakare för att förhindra att laglydigheten minskar. Av Skatteverkets resonemang i jämförelsen mellan revisorn och polisen som patrullerar – att det dämpar brottsligheten anser vi att de resonerar likt Hydén kring detta problem även om de inte explicit uttrycker sig i samma termer. Även EBM, BRÅ samt FAR SRS ställer sig bakom ovanstående resonemang. Svenskt Näringsliv menar å sin sida att i praktiken är det inte lika självklart att avskaffandet av revisionsplikten innebär en ökning i möjligheten att begå brott, däremot menar Burén att så sker med ett teoretiskt resonemang. Berggren på Företagarna håller även hon med om att möjligheten att begå brott utan att upptäckas ökar vid ett avskaffande. Hon anser att det behövs andra adekvata metoder, i den kamp som alla intressenter är överens skall drivas för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

De fyra små aktiebolagen

Majoriteten av respondenterna är oeniga kring revisorns betydelse för att motverka/stävja den ekonomiska brottsligheten, vilket inte stämmer överens med agentteorins antaganden. En av våra respondenter tror dock på god etik och att om företagare inte har fuskat förut kommer de troligtvis inte att göra det framöver heller. Respondenten menar i och för sig att ett avskaffande av revisionsplikten möjligen ger ett ökat incitament för mindre allvarliga brott. En annan respondent belyser hur ”lätt” det är att dölja eventuell information man inte vill att revisorn skall upptäcka. Det anser de främst beror på att den tid revisorn har med företaget och dess revision inte är tillräcklig för att upptäcka något som företaget har för avsikt att dölja. En av respondenterna anser att inom den grövre ekonomiska brottsligheten så har revisorn större skuld och delaktighet än vad någon vågar ge uttryck för, med andra ord anser respondenten att det även finns oseriösa revisorer precis som företagare. Samma problematik förs fram i BRÅs rapport där de säger att ”fifflarna” kan kringgå revisionsplikten antingen med en annan associationsform eller att de använder sig av oseriösa revisorer. Småföretagarna är dock rörande överens om hur viktig revisorns roll är för företaget utöver granskning i form av rådgivare och bollplank. Revisorns roll som rådgivare istället för övervakare stämmer bättre överens med intressentmodellen än med agentteorin.

Analys av diskussionen

Åsikterna om, ifall ett avskaffande av revisionsplikten innebär att småföretagarnas incitament till att begå ekonomiska brott ökar skiljer sig åt. Av våra intressenter tror majoriteten av dem att incitamentet till att vara laglydiga hos småföretagarna kommer att sjunka medan minoriteten är av motsatt åsikt. De argumenterar istället för andra åtgärder i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Samtliga anser dock att revisionen säkrar kvaliteten på aktiebolagens redovisning och att revisionen minskar risken för omedvetna fel.

6. Avslutande diskussion

I detta avslutande kapitel besvaras examensarbetes frågor samt att författarnas egna tankar och reflektioner presenteras. Avslutningsvis läggs förslag till vidare forskning fram.

När man är en björn med en mycket liten hjärna och tänker ut saker, upptäcker man att en idé som verkade vara riktigt idéaktig inne i hjärnan, är annorlunda när den kommer ut i det fria och andra människor ser på.

Nalle Puh - A.A. Milne

6.1 Slutsatser

Avsikten med studien har varit att redogöra för ett antal av den nuvarande revisionspliktens effekter samt föra en diskussion om lämpligheten och effektiviteten med att revisorer är ålagda uppgifter för att begränsa ekonomisk brottslighet. Vi ansåg det även intressant att undersöka hur stor inverkan revisorn har för att öka småföretagarnas incitament att vara laglydiga. I analysen har vi diskuterat kring hur respondenternas resonemang har gått samt vad de har baserat sina uppfattningar på. Avslutningsvis har vi ställt oss frågan om det verkar rimligt i förhållande till den litteratur och empiri vi har tagit del av.

Vi har med hjälp av vår litteraturgenomgång samt vårt empiriska material kommit fram till ett antal slutsatser. Intressenternas ståndpunkter går i flera fall isär men på det hela sammantaget är de mer samstämda än vad som framkommer i debatten. Antagandet baserar vi på att de flesta intressenter anser att revisionen har en förebyggande effekt på den omedvetna ekonomiska brottsligheten. Sammanfattningsvis är de mer överens än vad de själva vill ge sken av angående revisionens nytta, däremot är de oense om pliktens betydelse. Vår slutsats är att revision är till en viss nytta för samhället och har ett visst brottsförebyggande syfte. Det som är svårt att avgöra är *hur* pass stor nyttan är och hur mycket den ekonomiska brottsligheten skulle kunna tillta utan den.

Redan inledningsvis hade vi en ungefärlig uppfattning om hur vi trodde att våra respondenter skulle svara. Det visade sig också vara tämligen väl överensstämmande, men vi förvånades över hur pass tydligt ställningstagande våra intressenter tar både ifråga om själva avskaffandet samt dess inverkan på ekonomisk brottslighet. Eftersom merparten är experter i någon form och troligen har tillgång till samma information i form av statistik och liknande anser vi att det är anmärkningsvärt att deras uttryckta ståndpunkter skiljer sig så pass mycket åt. Detta anser vi visar på hur svårt det är att vara objektiv i viktiga frågor som berör och påverkar intressenten. Vi anser att det är svårt att ha en så pass bestämd uppfattning som våra respondenter har med tanke på komplexiteten i frågan. De svar vi fick från respondenterna anser vi speglar deras subjektivitet. Det överensstämmer med vår diskussion i problemformuleringen, där vi flaggade för att många intressenter värnade om sin ståndpunkt och sitt eget bästa framför ett samförstånd som främjar helheten. Själva anser vi att det finns många både för- och nackdelar med revisionsplikten. Om revisionspliktens avskaffande i sig

gör någon skillnad på om incitamentet verkligen påverkas anser vi dock vara en för komplex och omfattande fråga att heltäckande besvara utifrån vår referensram. Vi ser fram emot att få läsa våra intressenters delbetänkande, samt det motiverade förslag som utredaren i sin tur lägger fram till regeringen. Fokuset för vårt intresse är givetvis det slutgiltiga beslutet regeringen fattar i frågan samt hur utfallet av ett avskaffande kommer att te sig i framtiden. Baserat på våra nya och tidigare kunskaper tror vi att ett avskaffande av revisionsplikten trots allt, om det inte ersätts av någon annan form av kontrollverksamhet, kommer att leda till ett ökat incitament att begå en viss form av medveten brottslighet såsom t.ex. fusk i mindre skala.

Vi anser att det är viktigt för företagen att ha kompetent personal som gör den löpande bokföringen samt att revisorn har fortfarande en viktig roll, vilken vi anser är som konsult eller rådgivare som kan rätta till uppkomna fel och brister innan det är försent. Vid en avveckling blir däremot fusk, den medvetna ekonomiska brottsligheten, svårare att upptäcka och där är det upp till utredningen att införa alternativa kontroller som revideringen innebär. För att generalisera kan vi sammanfatta resultatet med att de som har en vinning av en fortsatt revisionsplikt anser att incitamentet till ekonomisk brottslighet kommer att öka vid ett avskaffande och vice versa. Detta är inget respondenterna uttalar högt men ligger troligen underförstått i deras intressen. De seriösa företagen är inte intresserade att begå ekonomisk brottslighet utan att driva en seriös verksamhet, dvs. de som är laglydiga idag kommer även att vara det fortsättningsvis. Vi anser att det mest sannolika är att incitamentet hos småföretagarna att vara laglydiga kommer att minska hos dem som redan begår ekonomisk brottslighet idag. Våra slutsatser ligger i linje med många av våra respondenters uppfattning.

Avslutningsvis anser vi att det är svårt att generalisera hur ett stort antal småföretagares incitament kommer att påverkas vid ett avskaffande. Det visar sig även i bredden på de svar vi har fått som skiftar. Självklart finns det småföretagare som är laglydiga, de som befinner sig i gråzonen och de som inte är laglydiga. Naturligtvis kommer varje individs incitament att påverkas olika utifrån individens egna föreställningar. Utifrån våra olika personliga referensramar har vi delvis differentierade åsikter om hur stor andel av småföretagarna som hör till respektive kategori. En i gruppen är själv företagare och har därmed sin syn på revisionsplikten präglad utav det, hon är mer av åsikten att incitamentet till att vara laglydiga inte kommer att sjunka nämnvärt. En annan arbetar med revision och har möjligtvis en mindre positiv syn på de mänskliga drivfaktorerna, vilket ligger i paritet med den tredje av oss. Som har synpunkten att de som begår ekonomisk brottslighet idag kommer att öka i en större skala samt de som har en viss brottsbenägenhet men som inte vågar idag pga. revisionsplikten kommer troligtvis att chansa i och med att upptäcksriskerna minskar.

När vår ursprungliga problemformulering gjordes hade vi en starkare bild av att ett avskaffande av revisionsplikten verkligen skulle leda till att incitament för att bli laglydiga skulle sjunka hos småföretagarna. Allteftersom vi gick igenom litteratur och samlade in samt analyserade vår empiri kom denna ursprungliga ansats att utvecklas och sammantaget skapades en vidare förståelse för de olika respondenternas ståndpunkter. Även om gruppens åsikter om hur småföretagarnas incitament till att vara laglydiga kommer att påverkas skiljer sig åt till viss del har vi alla påverkats av arbetsprocessen. Enligt vår nya föreställningsram är vi inte längre fullt så övertygade om att incitamentet till att begå, i alla fall grövre ekonomisk brottslighet, kommer att öka hos ett stort antal av småföretagarna vid ett avskaffande av revisionsplikten. I enlighet med vår problematisering tror vi att revisorn uppfyller en viktig funktion idag men även att incitamentet till att vara laglydiga i framtiden hos småföretagarna beror på ytterligare faktorer.

6.2 Förslag till fortsatt forskning

Efter att Justitiedepartementets utredning om ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten och de konsekvenser det kan tänkas medföra är färdig i mars så hade det varit intressant att titta på vilka alternativ till revisionsplikt som finns eller som kan behöva skapas. De som sitter med i utredningen vill inte uttala sig nu innan betänkandet är lämnat, vilket självklart är förståeligt.

Är värdet av revision och transparens så pass högt att det motiverar den samhällsekonomiska kostnaden som den innebär, eller väger argumenten för ett avskaffande av revisionsplikten för de små aktiebolagen tyngre?

Hur kan en ökad kostnad för skattebetalarna undvikas? Skall den fortsatta granskningen bekostas av företagen genom t ex en årlig granskningsavgift och blir den i så fall lägre än dagens revisionskostnad?

Hur kommer det att se ut för revisorer och revisionsbyråer efter avskaffandet av revisionsplikten ur konkurrenshänseende?

Källförteckning

Litteratur

- Andersen, I.B. (1998) *Den uppenbara verkligheten*, Studentlitteratur, Lund
- Artsberg, K. (2005) *Redovisningsteori, –policy och –praxis upplaga 2:1*, Liber Ekonomi, Sverige
- Ax, C., Johansson, C. & Kullvén, H. (2003) *Den nya ekonomistyrningen 2:3*, Liber Ekonomi, Malmö
- Bell, J. (1995) *Introduktion till forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund
- Bryman, A. och Bell, E. (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber, Malmö
- Hatch, M.J. (2002) *Organisationsteori*, Studentlitteratur, Lund
- Jacobsen, D.I. (2002) *Vad, hur och varför?*, Studentlitteratur, Lund
- Lekvall, P. & Wahlbin, C. (1993) *Information för marknadsföringsbeslut*, IHM Förlag, Göteborg
- Rienecker, L. och Jorgensen, P.S. (2004) *Att skriva en bra uppsats*, Liber, Malmö

Rapporter

- BRÅ rapport 2004:4, *Revisorernas anmälningsskyldighet*
- BRÅ publikation, *Bokslut - BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*
- ECON rapport nr 2007-092, *Den samhällsekonomiska nyttan av revision*
- EBM rapport 2007:1, *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*
- Ekobrottsmyndighetens årsredovisning 2006
- Skatteverket rapport 2007:1, *Svartköp och svartjobb i Sverige*
- Skatteverket publikation, *Skatter i Sverige - Skattestatistisk årsbok 2007 SKV152*
- Skatteverket publikation, *Skattefelskartan SKV234*

Direktiv

- Direktiv, 2006:96, Revisorer och revision; genomförande av EG-direktiven m.m.

Tidskrifter

Precht, Elisabeth, *Revisionsplikt var svaret på ekonomisk brottslighet*, BALANS nr. 4 2005

Ehlin, Åsa, *Revisionsplikten lockade till debatt*, BALANS nr. 11 2005

Skough, Bengt, *Revision utan plikt? - Javisst!*, BALANS nr. 1 2007

Skough, Bengt och Brännström Dan, *De flesta felen rättas efter påpekanden från revisorn*
BALANS nr. 12 2007

Norrman, Andreas, *Agentteori ökar förståelse för kontraktens roll som riskdelningsverktyg i försörjningskedjor*, Bättre Produktivitet nr. 3 2005

Internetkällor/Elektroniska

<http://www.bra.se>

<http://www.ekobrottsmyndigheten.se>

<http://www.farsrs.se>

<http://www.ies.ltu.se>

<http://www.susning.nu>

<http://www.svensktnaringsliv.se>

<http://sv.wikipedia.org>

Telefonintervju

Burén, Carl-Gustav, redovisning, Skatteavdelningen, Svenskt Näringsliv 2007-12-21

E-post intervju

Respondenterna i de fyra små aktiebolagen har haft som önskemål att vara anonyma, vilket vi har valt att tillgodose, de har fått fingerade namn.

Aspegren, Jacob, handläggare av frågor om revision, Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt, Justitiedepartementet

Berggren, Karin, jurist med särskild inriktning på skatter, Företagarna

Dahlberg, Annette, skatteexpert, Skatteverket

Hydén, Håkan, professor i rättssociologi, Juridiska institutionen, Lunds Universitet

Iredahl, Lennart, Revisionschef, ansvarig för kvalitetskontroll, FAR SRS Serviceaktiebolag

Korsell, Lars, jur. dr, Verksjurist, Brottsförebyggande rådet

Lundin, Henrik, Ekorevisor, Ekobrottsmyndigheten

Övriga källor

Burén, C-G. och Nyqvist, K. (2005) *Begäran om översyn av revisionsplikten*, Svenskt Näringsliv

Bilaga 1: Intervjuguide ”små- och medelstora aktiebolag”

– Vilken betydelse tror du/ni att revisorn har för att stävja den ekonomiska brottsligheten (inte ringa i form av försenade inlämningar mm.)?

– Om ”man” nu verkligen går inför att via sitt bolag begå ekonomisk brottslighet tar ”man” då någon hänsyn till revisorn, vilken roll tror du/ni att revisorn spelar?

– Anser du att avskaffandet av revisionsplikten ger ett ökat incitament (incitament = anledning för någon att utföra en viss handling) för att begå ekonomisk brottslighet? Det vill säga: - Innebär det att småföretagarnas incitament att bli ekobrottslingar ökar?

– Kommer ni att behålla revisionen samt hans, dvs. revisorns roll i ert företag om revisionsplikten avskaffas?

– Om ni inte kommer att behålla revisionen kommer ni att använda revisorn i ett annat syfte (ex. rådgivning)?

– Många intressenter (ex. Skatteverket, finansärer och aktieägare) verkar tro att när en revisor granskat ett bolag så förekommer det inga oegentligheter i bolaget, varför tror du det?

– Tror du att fusket är "för bra" för att revisorer skall kunna upptäcka fusk vid en granskning av ett bolag?

Bilaga 2: Intervjuguide Intressenter

- Kan ett avskaffande av revisionsplikten öka möjligheten att begå ekonomiska brott utan att upptäckas?
- Inbjuder avvecklingen till att begå brott, ökas både möjlighet och incitament?
- Kommer det ge ökade incitament för företagen att begå fler brott?
- Anses det från Er sida att avvecklingen av revisionsplikten innebär att det ger ökade incitament för att begå brott (medvetet eller omedvetet) eller är det bara spekulationer?
- Hur anser Ni i så fall att det ger ökade incitament? Vad är den största skillnaden för ”brottslingen”?
- Hur anser Ni att ett avskaffande av revisionsplikten kan komma att påverka den ekonomiska brottligheten med avseende på att fler företag kan välja att avstå från revision och därmed den kontroll som idag utförs av revisorerna?
- Vad händer när revisorerna inte längre i samma utsträckning kommer att utföra revisioner och därmed inte kommer att kunna upptäcka och anmäla brottsmisstankar?
- Hur anser Ni att det skall bekämpas om det antas att brottligheten kommer att öka?
- När ni svarade på våra frågor tidigare angående ekonomisk brottlighet i och med ett avskaffande av revisionsplikten, vad anser ni ordet incitament betyder i det sammanhanget?
- Vad anser ni incitament är inom ekonomisk brottlighet?
- Om det antas att incitamentet ökar om revisionsplikten avskaffas, hur anser ni att det kan förhindras?
- Hur stor roll spelar egentligen revisorernas anmälningsskyldighet med tanke på att de enbart står för ca 4 % av antalet anmälda misstankar om ekobrott?